

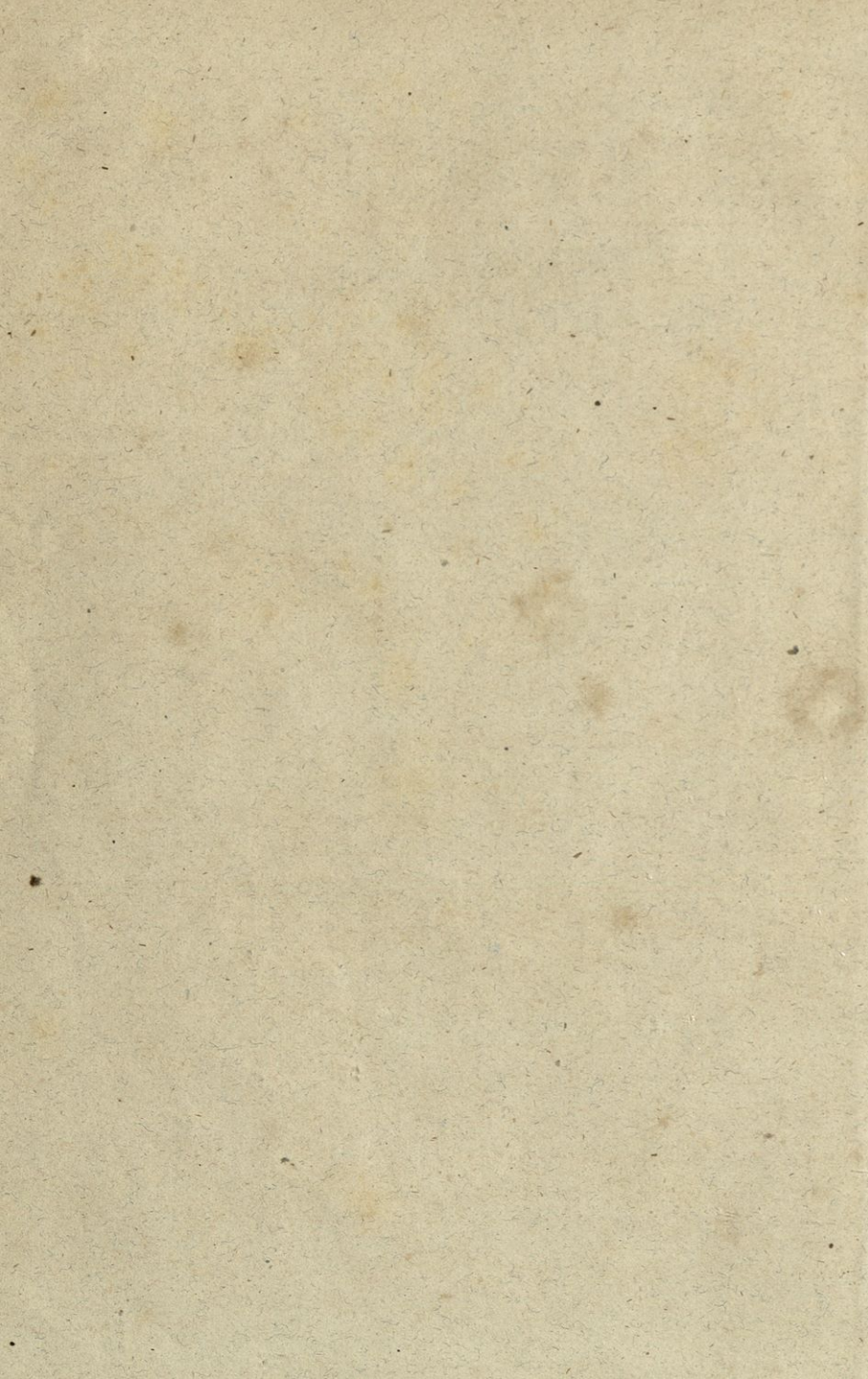
Narodna in univerzitetna knjižnica
▼ Ljubljani

97757

James Notable

in
Harburg

ANTON MARTIN SLOMSEK^v

knez in vladika Lavantinski

prisednik apostoljskega pristola sv. Očeta, meščan Rimski.

Njih življenje in apostolsko delovanje.

Popisal

Franz Kosar

*knezo-škofijski konzistorialni svetovavec in špiritual v Marburškem
semenišu.*

(Posnet natis iz Drobotnic leta 1863.)

V Marburgu.

Natisnil Eduard Janžič.

97757

97757

„V večnem spominu bo pravični, ne bo se bal hudega oznanila.“ (Ps. 111, 7.)

D 8378/1950

National Library of the Republic of Slovenia
Ljubljana

Sveto pa britko dolžnost imajo dopolniti letošnje „Drobtinice,“ ter zapisati v liste svoje smert tistega, ki jim je dal življenje, in postaviti častit spominek „starašinu“ svojemu, ki bi pričal slovenskemu narodu „Drobtinic“ pobožno hvaležnost, shranjeval naj dražjo svetinjo, ki je bila Drobtinicom kedaj izročena, in bil Slovincem visok svetilnik, ki bi jim stezo kazal k boljši in lepši narodovi prihodnosti, in jih s svojo žarno svitlobo ogreval in naduševal v vojski za naroda blagor in pravice.

Dragi Slovenci! na čelu Drobtinic vidite podobo v Bogu počivajočega kneza in vladika Lavantinskega *Antona Martina Slomška*, kateri so leta 1846 Drobtinice zbudili, jim bili noter do smerti naj močnejši podpora, naj boljši oče, tako da so se v uvodu letnika 1859/60 po vsi pravici podpisati zamogli: „*Drobtinicom starašina*.“ Vsakkratni pogled te častite podobe naj Vam pred oči postavi Njih čednosti visoke, da jih posnemate, Njih nauke prelepe, da se po njih ravnate, Njih mnogo terplenje in žertvovanje za blagor naroda, da sad Njih del in trudov s hvaležno zvestobo hranite. In da se bote Njih čednost visokih, Njih naukov prelepih ložej spominali, zaslišite in berite pazljivo Njih življenje pobožno, Njih rodoljubje goreče, Njih smert presrečno.

Dokler bo duh vladika *Antona Martina Slomška* Slovence navdajal, dokler bomo nebeške cvetlice pobožnega

rodoljubja, ki so jih oni sadili, s solzami hvaležnosti zalivali, dokler steze ne zgrešimo, ki so nam jo oni odkazali: tako dolgo si bodimo svesti, bo oko božje z dopadanjem na nas gledalo, in bo božji blagoslov spremljal naše prizadevanje za blagor naroda.

I.

Rojeni so bili *Anton Martin* na prijaznem griču *Ponkofske fare*, ki se *Slom* imenuje, in od kodar se tudi Njih ime *Slomšek* izpeljuje, 26. Novembra 1800. Njih starši so bili kmečkega stana, precej premožni pa še bolj pobožni, njih posestvo je merilo nad 100 oralov, oče so opravljali ob enem tudi usnjarsko rokodeljstvo. — Se najdejo otroci ošabni in nehvaležni, kateri ako v viši stan pridejo, se svojega nizkega rojstva sramujejo, pogosto še očeta in matere, bratov in sester poznati več nočejo. Gerda ošabnost je to! Tode pokojni Vladika niso tako storiili. Kaj radi so še kakor škof očitno na prižnici svoj nizki stan v misel jemali in večkrat ponovili: *da jih je mati na slamo povila.*

Velika Ponkofska fara še takrat svoje šole ni imela. Ali previdnost božja, koja za vsakega človeka posebej očetovsko skerbi, je pripeljala ravno takrat, ko so Anton Slomšek za šolo dorastli, tjekej pobožnega za podučenje mladosti silno vnetega kaplana, z imenom Praznikarja, iz Krajskega doma, kateri so naj poprej 15 otrok v svoji mali kaplanii podučevati začeli, med kterimi so bili tudi Anton Slomšek. Ker je pa število otrok od dne do dne narašalo, so se s svojo šolo v mežnarijo, poslednič v duhovnišnico (farovž) preselili. Anton so bili vedno naj boljši učenec in za varha čez druge postavljeni. Pervo

šolsko skušnjo vpričo mnoge gospode so imeli pod velikim orehom, ki v sredi vasi še stoji, in Anton so kakor prvi tudi prvo darilo prejeli. Njih še živi součenci pripovedujejo, da so bili Anton že kakor mali fantič nad svoje leta resnobni in mirni, zlasti pa pobožni. Eden njih součencev nam je pisal: „Že takrat smo jih vsi otroci spoštovali, in ako so oni z nami šli, smo vsi mirni v šolo in iz šole hodili. Nar rajši pa so vender hodili sami. Včasih sem jih spremljal noter do doma, in dobra mati so nama vselej južine dali. Tudi na griču sv. Ožbalta — podružnica blizu farne cerkve — kjer so čedo očetovo pasli, sem jih večkrat obiskal; tamkaj so se radi na stopnice, ki od zvonaj v zvonik peljejo, vstopili in pridigovali, mi drugi pastirje smo bili njih poslušavci.“

Čez vse so jih namreč že takrat cerkvena služba in duhovne opravila veselile. Redoma so vsak den pol ure hoda v cerkev na vse zgodaj storili, da bi gospod farmeštru in kaplanu pri sv. meši stregli; naj večji veselje pa so takrat imeli, kadar so smeli gospod kaplana k podružnicam ali pa k bolnikom spremljati. Sploh so že takrat rajši v kaplanii, kakor doma prebivali, in kakor so sami pravili, prosti čas v to rabili, da so se ali učili, ali kaplanu stregli, obleko snažili itd. — Tako se prerado že v prvi mladosti kaže, kam človeka previdnost božja kliče; o j da bi pač starši in otroci prvega glaša božjega nikdar ne preslišali!

Nagnjenje do duhovskih opravil je pobožno mater čez vse veselilo in skerbno ga je gojila, bolje kakor je vedila in znala. Vsem materam v posnemo bi utegnila naslednja prigodba služiti. Ko so se mladi Anton na sv. birmo pripravljali, jim je mati djala: „Ljubi Tonče! botra

(kumeja) si sam izvoli: vendar ubogaj me in izvoli si tistega moža, kateri pri keršanskem nauku v cerkvi naj bolje odgovarjati ve.“ Tonče je to stvar silno resno vzela. Vstopi se na kraj, kjer je zamogel pri keršanskem nauku vsó cerkvo pregledati. Neki priprosti in verh tega še tudi ubožni kmetič je po njegovem mnenji naj bolje odgovarjal; tega za kumeja izvoli. Ko gospod kaplan pri izpraševanju Tončeta za kumejevo ime poprašajo, se sila začudijo, da si sin tako premožne hiše tako ubožnega kumeja izvoli. Pa po kratkem pomiselku odgovorijo: „Tonče! ti si prav izvolil; tvoj kumej je sicer ubožen, pa pobožen in dobro podučen mož.“ Ko so pokojni knez to prigodbo v neki pridigi kakor od koga drugega pravili, so pristavili: „In Bog je blagoslovil fantiča, oñ se je šolal, je postal mešnik in poslednjič škof.“ — Oj matere in očetje! ki pri kumejih svojih otrok večid elle gledate na bogastvo in imenitnost, učite se od malega fantiča modrosti, da kumeju je pred vsem treba pobožnosti in keršanske modrosti; takošni kumeji bojo prinesli vam in otrokom srečo in blagoslov.

Ko so Ponkovsko šolo doveršili, jih je odločil oče Marko za kmetjstvo doma, in zgodaj so se morali, kakor so v nekem pastirskem listu pisali, težkega dela lotiti. Takole so pisali: „Tudi mene je kmetjiska mati povila in na slamo položila. Do trinajstega leta sem ubogi hlapčič bil. Prešibek za plužiti, sem oraču gonil, sem mlatil in kosil, ter sem si, kakor vi, zmesnega kruha užil.“ Ravno pri oranji se je nekdanj prigodilo, da so kakor gonnjač skrivajé knjižico iz žepa potegnili in vseskozi v njo pogledali. Ko oče to zagleda, se je tako razjesil, da bi bil fantiča skoraj tepel in ves serdit nad njim za-

hruši: „Kmet boš tukaj in delal boš; le mestni gospodje bukve seboj nosijo; nikdar več mi nēmaš tedaj bukev na delo vzeti.“ — Oj šolarji in šolarice male! ki le preradi dragi čas nepridno tratite in po dokončani šoli za šolske bukve več ne porajtate, od malega Tončeta se učite, zlati čas mladosti pridno rabiti in nikdar pozabiti preresnične prislovice: „Nedolžnost in ura zgubljena — nazaj več ne pride nobena.“

Vse drugače, kakor oče Marko, je mislila pobožna mati. Njene naj serčniše želje so bile, fantiča v više šole poslati. Zato nastane hudi boj med staršama. Pobožna mati se zateče v hudi sili zopet k gospod kaplanu, naj bi vender očeta nagovarjali, da bi si odjenjal in fantiča v Celjsko šolo dal. Bolj prisilen, kakor po lastni volji, se poslednjič oče Marko vda; kaplan pa rečejo: „Ljubi starši! verujte mi, vaš Tonče bo še enkrat velik gospod.“

II.

Tako vzamejo Anton Slomšek v štirnajstem letu svoje starosti od očeta in matere slovo, ter stopijo o Veliki noči l. 1814 v tretji razred nemških v jeseni pa v prvi razred latinskih šol v Celji.

Nemški jezik jim je delal od začetka nekolike težave, vender ker so vedili resnični prigovor: „Kolikor jezikov znaš, — za toliko ljudi veljaš“ si niso odjenjali, da so se ga do dobrega naučili, in potem so bili vedno med prvimi, in v šesti šoli že celo naj prvi med vsemi. V latinskih šolah je tudi bilo, da se je ljubezen do *materskega slovenskega jezika* prvokrat v njih sercu zbudila. Bistroumen in pobožen učitelj *Zupančič*, kterega pokojni

knez nikdar niso prehvaliti mogli, je večkrat govoril učencem, da je sramota za omikanega človeka, ako od materinskega jezika več ne ve, kakor neotesani pastirji pogorah, ki šole nikdar vidili niso, in jih je nagovarjal, da naj šolske naloge včasih tudi v slovenskem jeziku pišejo. Nihče ni modrega učitelja rajši ubogal, kakor Slomšek, kateri so se že z maternim mlekom ljubezni do naroda navzeli. Večkrat so namreč še v svoji starosti z veseljem pravili, kako jim je pobožna mati svete pesmi pevala in pobožne narodne povesti pravila, katerih veliko so še na pamet vedili. Ko so enkrat šolsko nalogo lepo slovensko spisali, so bili od učitelja javno v šoli pohvaljeni, kar jih je za slovenski jezik še bolj navdušilo. Ko se je tedaj drugopot pripetilo, da je o godu nekega učitelja, Zupančič tri dijake odbral, da bi v greškem, latinskem in nemškem jeziku mu pesmi za vezilo napravili, so bili Slomšek močno žalostni, da tudi njim ta častna naloga ni bila izročena. Sklenejo tedaj, natihoma slovensko pesem zložiti in ljubljene učitelje nenadno razveseliti. Ko tedaj na godovno oni trije dijaki svoje pesmi pripovejo, prosijo Slomšek dovoljenja, še tudi nekaj spregovoriti. Lepó gladko, milo in ganljivo jim teče slovenska beseda, tako da se nad krasoto slovenskega jezika čudijo učitelji in učenci; in ves osupnjen reče Zupančič: „Zdi se mi, da imate poseben dar od Boga, v slovenskem jeziku kedaj še kaj večjega storiti; zato vam svetujem, da se s posebno marljivostjo njega poprimete.“ Toliko besed je bilo zadosti, v sercu Slomškovem narodno zavest zbuditi; in ogenj ljubezni do materinskega jezika tako vneti, da ga tudi naj hujši vihar sovražnih napadov ugasiti ni več zamogel. Od te dobe so se Slomšek z vso marljivostjo slovenščine prijeli, in dober učitelj jih je kaj rad s potreb-

nimi knjigami zalagal. Mi pa se iz tega učimo, koliko zamore učitelj pri učencih, kateri si ve ljubezen in veljavo pri njih pridobiti, kateri je pravičen na vse strani in samostalen v prepričanju svojem, kateri se ne uklanja minljivim menitvam oseb in časa, katere veter pripiha in zopet odpiha, temuč čversto koraka po stezi naprej, katero spozna pred Bogom za edino pravično in dostojno v blagor sebi izročene mladeži. Daj nam Bog takih učiteljskih značajev veliko!

Pa kakor dobro se jim je v šoli godilo, tako težavno je bilo njih življenje zvonaj šole. Bogu je namreč lastno, može, katere za visoke namene odloči, že zgodaj v šolo zatajevanja in križa peljati, jim polagoma vse vzeti, kar zamore človeku na tem svetu ljubo in drago biti, da bi tako njih serca vseh posvetnih nagnjenj očistil, edino za sebe pridobil, in jih s tisto nadušenostjo in pogumnostjo napolnil, ktera se da edino le v šoli križa pridobiti. Tako je sklenila previdnost božja tudi z mladim Slomšekom ravnati; zgodaj naj bi se njih poklic za duhovski stan v ognji hudih poskušanj očistil in uterdil, zgodaj naj bi se njih rame navadile, križ Kristusov poterpežljivo nositi, in tudi nad njimi naj bi se dopolnile besede sv. Duha: „Dobro je možu, ako jarm nosi od mladih nog.“ (Jer. žal. 3, 26.)

Dokler je dobra mati živela, so bili Anton z vsim lepo preskerbljeni; ali že 2. Januaria l. 1816 jim jo je nemila smert vzela. Umerla ja na hudi boleznii tako naglo, da so Slomšek prežalostno novico od materne smerti zaslišali, preden so še zvedili, da je zbolela. In zdaj so začele za pridnega dijaka kaj žalostne ure, kaj hude leta!

— Očetu, kakor vemo, že poprej ni bilo ljubo, da se je Anton, kakor naj starši sin v šolo podal, — nastopile so zdaj hude leta strašne lakote, — veliko posestvo na Slomu je bilo brez gospodinje, — 5 malih otročičev okoli očeta že postarenega — Anton pa, pred vsimi poklican, očetu pomagati težko butaro gospodarstva nositi, v šoli: gotovo same okolišine, ki so očetu in sinu veliko britkih ur prizadjale.

Vender dobra mati še na smertni postelji ni pozabila svojega čez vse ljubljenega sina. Z britkimi solzami in povzdignjemi rokami je prosila gospod kaplana, naj ji obljubijo, da bojo materno skerb za Toneta prevzeli, da bo zamogla mirno umreti. Globoko ginjeni kaplan materi slovesno obljubijo, kar je prosila, in bili so mož beseda. Oče Marko od preobilnih skerbí prisiljen, se drugič oženi, ali v nja drugi ženi Anton ne najdejo več perve skerbljive matere. Le malo pomoči so od te dobe od doma prejemali; poglavitno skerb so prevzeli kaplan Pražnikar, kateri so jim bili, kakor so v neki pridigi rekli: „več kakor oče in mati.“

Zato so jih tudi noter do smerti svojega naj večega dobrotnika na svetu imenovali, so v šolskih praznikih vedno pri njih stanovali, in ko so enkrat kakor škof duhovne prosili, da naj nadepolne dijake radi podpirajo, očitno rekli: „Brez pomoči takega blagodušnega mešnika bi tudi jaz nikdar ne bil v šole prišel, nikdar svoj cil dosegel.“ — Pač zares, silno imenitno dobro delo pred Bogom je, ubožne pa pobožne dijake podpirati, zlasti kateri se za duhovski stan pripravljajo; vsega dobrega, kar bojo enkrat kakor duhovni v čast božjo in duš zveličanje sto-

rili, bojo tudi njih dobrotniki deležni in z njimi vred stoterno plačilo prejeli.

Kdo bi se čudil, da so v tako žalostnih zvonajnih okolišinah mladi Anton tako rekoč prisiljeni bili, tolažbe in pomoči le v molitvi pri Bogu iskati, da jim je vse posvetno dalje bolj merzelo, da so z vedno večimi željami po duhovskem stanu hrepeneli, ktera sreča bi edina njih otožno serce zopet oživiti in razveseliti zamogla. Zato so bili naj rajši sami in knjige njih naj ljubše prijateljice, cerkva pa njih naj slajši počivališče. Še zdaj pripovedujejo njih součenci, kolikokrat so jih našli vsred cerkve na golih tleh klečati, in s povzdignjenimi rokami z naj serčniši pobožnostjo moliti. Tudi v šolskih praznikih jim je bila samota čez vse ljuba; bukve v rokah so se naj rajši sprehajali po griču sv. Ožbalta, so prosili cerkovnika za cerkveni ključ, opravili v tihi cerkvi svojo molitvo in šli potem na prižnico, ter se vadili v cerkvenem govorništvu. Zavolj tega jim je bila ta cerkvica še kakor škofu posebno ljuba; imenovali so jo „naj dražji spomin svoje mladosti,“ so farmeštra nagovarjali, da naj jo popravijo, da bi jo še pred smertjo posvetiti zamogli. In Bog jim je tudi dal učakati tega veselja. Potem ko so sami obilni dar k popravilu vložili, so to prijazno cerkvico in v njej dva oltarja (velikega in stranski oltar Mater božje) leta 1856 posvetili in kakor knez in škof na ravno tistem griču besedo božjo oznanovali, na katerem so se nekdej kakor pastirček in dijak v pridigovanji vadili.

Po dokončanih latinskih šolah so se v Ljubljano v modroslovske podali; ali bolje kakor se je v molitvi njih

serce za duhovski poklic vnemalo, bolje počasi so jim tekli dnevi in leta, bolj težavno jim je postajalo življenje med svetom. Nihče bi jim tedaj ne bil mogel kaj prijetnešega povedati, kakor kar so v Ljubljano pridši zvedili, da se namreč v Senji na Dalmatinskem sedma in osma šola v enem letu dokončati zamore. Brez odloga zapustijo Ljubljano, in se v zaupanji na božjo previdnost v tako daljni kraj podajo, od kodar so čez leto z naj izverstniši šolsko spričbo nazaj prišli. Ali kako jih je serce zbolelo, ko so za sprejetje v duhovnico prosili, pa zvedili, da ta spričba v naših krajih ne more popolne veljavnosti imeti; ampak da morajo osmo šolo vnovič dostati. Kar se spremeniti ne da, more človek poterpežljivo na se vzeti; tako so tudi oni storili in se v osmo šolo v Celovec podali, kamor jih je serce mende zato vleklo, ker je tačas Lavantinska škofija tamkaj svoje bogoslovske šole imela.

Blagor dijaku, kateri se v duhovski stan peklicanega čuti in se tako marljivo in pobožno nanj pripravlja, kakor pokojni škof Anton Slomšek! Njemu se ni treba bati, da bi zgubil gnado duhovskega poklica; on skoz prave vrata gre v svetišče cerkveno. Ali kako žalostno je videti toliko dijakov, kateri z duhovskim poklicem šole nastopijo, pa tega bisera ceniti ne vejo. V molitvi pešajo, sv. zakramente zanemarjajo, v slabe tovaršije zahajajo, hudih želj svojega serca ne berzdajo, in od zapeljivih sladnost tega sveta omamljeni, široko pot razvujzdanega življenja nastopijo, ter ne rastejo po zgledu Jezusovem od leta do leta na modrosti in ljubezni pri Bogu in ljudeh, ampak le na neveri in grešnih razvadah. Oj koliko jih je že po tej poti duhovski poklic za vselej zgubilo; koliko

drugih še le po mnogih britkih skušnjah ga zopet našlo. Mladenči! ki to berete, ne uterdite svojih serc, ampak skerbno čujte, da steze nedolžnosti ne zgrešite!

III.

Ko so Anton Slomšek vse te skušnje, s katerimi je Bog njih duhovski poklic skušal in čistil, možko prestali, so leta 1821 v duhovšnico stopili, kterege leta je tudi njih oče Marko umerl. Še bolj kakor poprej so se zdaj vsega Bogu vdali in le edino za svoj poklic živeli.

Marljivi in vestni, kar šolske nauke zadeva, so tudi prosti čas kaj umno za svoj poklic rabili. Branje sv. pisma jih je čez vse veselilo, od prve do poslednje verste so ga prebrali in še kakor škof so radi pravili od sladkih ur, ki so jih v tem branji našli. Memo sv. pisma so pridno brali tudi spise cerkvenih očakov, zlasti njih pridige; zakaj govorniška lepota teh spisov je bila za nje toliko bolj mikavna, kolikor veči nagnjenje do pridgarskega poklica in lepši lastnosti za ta poklic so sami imeli. Veliko so si iz njih zapisali in prepisali, kar bi rabiti zamogli v poznejših letih. Kar jim je časa še ostalo, so ga obernili za svoj ljubi materinski slovenski jezik; in ker so v slovenšini vse svoje verstnike daleč daleč prekosili, so na prošnjo predpostavljenih celó verstnike v slovenskem jeziku podučevati začeli, ter bili še bogoslovec prvi učitelj slovenskega jezika v duhovšnici. Gotovo, dobro zaslužen je bilo tedaj pohvalno pismo, ki so jim ga po dokončanih šolah za toliko gorečnost predpostavljeni dali.

Iz tega se vidi, da so bili pokojni škof že kakor bogoslovec bolj podobni dozorjenemu možu, kakor mladencu; živeli so, kakor njih verstniki terdijo, le edino za bogoslovsko učenost in za slovensko slovstvo, za vse posvetno jim mar ni bilo, in ne bomo se čudili, da je že takrat med verstniki preroška govorica šla, da utegne bistro glavo tega verlega bogoslovca še kinčati kedaj škofovska kapa.

Zares so po tem takem zaslužili čast, da so bili že po doveršenem tretjem letu 8. Septembra 1824 mešnik posvečeni, in zopet se nam lepo pokaže njih hvaležno serce, da niso hotli v rojstni fari nove meše brati, ampak v Ulimji, ker so njih dobrotnik Pražnikar med tem far-mešter postali. Na njih ramah je slonela vsa teža mnogih skerbi in stroškov ves čas šolskih let Slomšekovih, njim je šla tudi čast in veselje tega dneva. Zares duhovski oče so peljali v zaslužena plačilo svojih trudov tega nadepoljnega mešnika k oltarju, in so pri novi meši pridigo tistemu govorili, kateri bi imel v kratkih letih krona pridgarjev cele škofije postati.

IV.

Po dokončanih bogoslovskih šolah so bili v jeseni l. 1825 za kaplana k sv. Lorencu na Bizelskem in l. 1827 k Novi cerkvi prestavljeni. Sad njih modre priprave za duhovski stan se je zdajci pokazal.

Vsi nadušeni za svoj poklic skoz molitev in doveršeno bogoslovsko učenost, so živeli le edino za čast božjo in zveličanje duš. Njih življenje je bilo resno, ojstro, sa-

motno in brez prenehanja delavno; in brez izjeme so jih duhovni in verniki kakor zgled pobožnega duhovna in pravega dušnega pastirja spoštovali. Ako pa rečemo, da je bilo njih življenje ojstro in samotno, vender nikakor ni bilo odljudno ali čmerno, temuč kakor je prava pobožnost vselej, priljudno in veselo.

Radi so obiskovali dobre prijatelje, se med njimi radi nedolžno razveseljevali in s svojim kakor srebro čistim in lepim glasom kratkočasne pesmi prepevali. Kako visoko so oni nedolžno veselje cenili, so te čas zlasti s tem pokazali, da so sami veliko takih nedolžnih pesem zložili, ali stare pesmi popravili, kakor postavim tisto znano narodno pesem: „En hribček bom kupil — bom terte sadil.“ Iz te dobe je tudi veči del tistih njihovih pesem, ki so v zberki, pod imenom „Ahacelnovih pesem“ znani, natisnjene; postavim: „Boštjan goljfan“ zložena na Bizelskem; — „Glejte že solnce zahaja,“ zložena pri Novi cerkvi, ktera se je veliko let v Savinski dolini slišala pevati od pastirjev in pasteric za vsakim germičem.

Pač zares si tisti duhoven naj ložej serce ljudstva pridobi, kateri resnično pobožen se vender vedno vesel in vedrega lica ljudstvu prikazuje. Zato so bili tudi pokojni Anton povsod ljublenec svojih faranov. Vsakdo jih je rad vidil pa še rajši poslušal, kadar so besedo božjo oznanovali. Se še pripoveduje na obeh imenovanih farah, kako so ljudje od vsih krajev skupaj hiteli, pridige Slomšekove poslušat, zakaj od njih se je reklo, „da tako govorijo, kakor da bi rožice sadili.“

V.

Tako čisto in pobožno življenje in taka gorečnost v duhovski službi ni mogla brez daljnega slovesa ostati. Ime Slomšekovo se je s pohvalo imenovalo že tudi pri škofovskem sedežu v šent-Andreji in postali so ljubljeneč svojih predpostavljeneh, brez da so vedili ali iskali tega. Zato jim je bila l. 1829 imenitna služba duhovskega voditelja ali *špirituala* v Celovski duhovščini izročena. Zares si ne more duhovnik lepšega polja za svojo delavnost želeti, kakor ga najde v službi špiritualovi; zato so se tudi oklenili Anton Slomšek tega prelepega poklica s celo dušo, s celim srcem in z vsemi močmi: bili so, kakor ime naznamva, v resnici duhovni oče mladih duhovnov.

Dobri in ostri ob enem, kakor je bila potreba, so vestno čuli, da so se mladenči v duhu pobožnosti za svoj sveti poklic pripravljali. Še pomnijo njih učenci s hvaležnim srcem prelepih nauk, ktere so den na den iz njih ust prejemale. Zlasti so si v svojih govorih prizadevali, v srcu mladih duhovnov gorečnost za duš zveličanje obuditi, jih za neutrudeno delavnost v spovednici in za podučenje mladosti v šoli nadušiti. Priporočali so jim skerb za pobožne družbe in sv. bratovšine, zlasti za bratovšino sv. Leopolda v pomoč Amerikanskim misjonom, ki je bila ravno takrat vpeljana. Tudi oni so to bratovšino med bogoslovci vpeljali, večkrat nadušeno govorili, kako imenitno dobro delo je, za sv. misjone skerbeti, in so tudi več bukvic v prid te bratovšine v nemškem in slovenskem jeziku natisniti dali. Seme svetih čednost pa, ki so ga njih besede sadile, je zaljivala njih molitva. je

zorilo solnce njih prelepega zgleda — Neutrudeno so delali noč in den, radi vsakemu postregli, kdor jih je prosil dobrega sveta ali druge pomoči. Veliko so spovedovali pa še več pridigovali v raznih cerkvah v mestu in zunanaj mesta. Tudi prelepe pridige v čast 7 žalost Matere božje, v Drobtinicah l. 1857 natisnjene so kakor špiritual v cerkvi sv. križa poleg Celovca govorili, pri katerih je taka gnječa bila, da je moral že ob dveh popoldne priti, kdor je hotel za pridigo, ki je ob štirih začela, še prostor dobiti; skoraj ves griček je bil ljudstva natlačen ktero takó milo slovensko govoriti, še nikdar ni slišalo.

Sami za sebe so živeli ojestro in njih zatajevanje je bilo zares podobno življenju svetnikov. Spali so malo, ležali le na slamnici, posteljo si sami posteljali, zajterka malokedaj vzeli, vina malo, kave pa nikdar pili. Več časa so se tudi večerje zderžali in jo ubogim dijakom prepustili. Njih obleka je bila sicer spodobna vendar ubožna; kar so si prihranili, so razdali ali med uboge dijake ali za tiskanje pobožnih, Slovencem koristnih knjig.

Poleg poglobitne duhovske službe pa so si zlasti prizadevali za omiko slovenskega jezika, za povzdigo slovenskega slovstva, in za keršansko izobraženje slovenskega ljudstva.

Za Slovence so bili takrat pač zares prav žalostni časi. Ni bilo dobiti slovenske knjige, razun nekoliko nedostojno tiskanih molitevskih knjig in evangeljev. Ni bilo skoraj omikanega človeka, kateri bi bil znal lepo slovensko govoriti še manj pa pisati. Pa tudi ni bilo nikjer šol, v katerih bi se bil kdo slovenskega jezika pravilno govoriti in pisati naučiti zamogel.

Šole po deželi so bile vse nemške. Otroci so se z nemšino grozovitno mučili, pa malo nemških besed, ki so si jih v glavo vbili, so v kratkih letih zopet pozabili; tako da, akoravno so otroci po 6 let v šolo hodili, vendar ko so odrastili, niso znali ne nemško ne slovensko ne pisati ne brati: nemško ne, ker so pozabili, slovensko ne, ker se niso nikdar učili. Nihče tedaj ni mogel s pobožnim branjem si kratek čas delati in serce žlahtniti, nihče s podučljivim branjem si um bistriti in se kaj koristnega za časno srečo učiti. Tako daleč so prišli ubogi Slovenci, da že naj potrebnishih molitev več znali niso, akoravno so dolge leta v ponemčene šole hodili. Ko sem še za kaplana na deželi služil, sem odraslemu mladenču pri velikonočnem izpraševanju veljeval, da naj 10 zapoved moli. Začne pa hitro omolkne ter se izgovarja, da se jih je le po nemško v šoli učil. Ko mu rečem, da naj jih tedaj po nemško moli, zopet začne ali tudi zopet obtiči, pa se vnovič izgovarja rekoč: „Po nemško sem jih že pozabil.“

Še bolj kakor v šolah na deželi je bila slovenščina v viših šolah po mestih preganjana. Že v nemških šolah se je otrokom naravnost prepovedalo, da ne smejo slovensko, ampak le nemško govoriti; kdor je to postavo prelomil, je bil kaznovan. Tako so otroci v kratkem še to betvice slovenščine pozabili, kar jih je mati doma naučila, so se začeli svojega jezika sramovati, in svojo narodnost zatajevati. In ker v vseh viših šolah ni bilo nikdar ne slovenske besede v šoli slišati, ne slovenske čerke pisati ali brati, se je zgodilo, da so se izšolali duhovniki in uradniki, katerih poklic je bil Slovencem služiti, kateri pa niso ali celo nič ali le silno malo od slovenskega razu-

meli. Ubogi Slovenec je bil tedaj zapušena sirota, ali je stopil v uradnijo (kanclijo), kjer so ga uradniki le na polj razumeli, v tem ko on njih nemških pisem celo umeti zamogel ni, ali če je stopil v šolo ali cerkvo, ker so tudi duhovni in šolski učitelji le težavno in tedaj neradi slovensko z njim govorili. — Zares neprecenljiva je tedaj zasluga tistega moža, kateri je prvi te nevredni in žalostni stan našega ljudstva spoznal, prvi zapušeni Slovencev se usmilil, prvi zato poskerbel, da bi vsaj duhovni in šolski učitelji v slovenšini dobro izurjeni z veseljem in pridom svoj poklic dopolnovati zamogli, kateri je prvi začel za Slovence lepe knjige pisati, prvi se v vojsko z vsemi našimi nasprotniki podal in v prid Slovencev vse žertvoval: denar, počitek, dobro ime in vse karkoli je človeku ljubo in drago. In te mož za Štajerske Slovence so bili pokojni škof Anton Martin in kakor špiritual v Celovci so pričeli izverstno svojo narodno delavnost.

Pred vsim so si prizadevali bogoslovcem žlahno mladiko rodoljubja prav globoko v serce vcepiti in jih v slovenšini dobro podučiti, da bi zamogli kakor pridgarji besedo božjo v lepi slovenšini z dostojno besedo oznanovati; zakaj dobro so vedili, da bo le tisti pridigar svojim poslušavcem do serca segel in serce presunil, kateri ima njih jezik v popolni oblasti in je sam ves vdomačen v njih mišljenji in čutenji; dobro so tudi spoznali, da tirja svetost in visokost besede božje, da se v lepi posodi čistega jezika vernemu ljudstvu podaja. Zato so nar poprej slovensko šolo, katero so kakor bogoslovec vtemelili, zopet zbudili in prenovili. Vsak teden dvakrat so bogoslovcem slovenski jezik razlagali, jih vadili slovensko čisto govoriti

in pisati in jih za slovenske pridige pripravljali. Na koncu šolskega leta so napravili slovesni izpit, k kateremu so vse bližnje rodoljube povabili in ga sklenili z veselimi petjem slovenskih pesem.

Drugo kar jim je pri sercu bilo, so bile šole po deželi, katerih žalostni stan smo poprej popisali. Zdaj se ve da vsak moder človek, Slovenec kakor Nемеc, spozna, da se da vsak narod le na podlagi materinskega jezika omikati, ali takrat so bili možje le redki, katerim bi bila ta resnica jasna postala. Eden teh bistroumnih možev so bili Slomšek, kateri so dobro previdili, da morajo Slovenci tako dolgo v temi nevednosti ostati, dokler se njih omika na narodni podlagi ne začne. Ker pa kakor špiritual čez šole nobene oblasti imeli niso, so hotli vsaj skoz mlade duhovne po moči jih zboljšati. Izmislili so si v té namen krasno osnovo *nedeljskih slovenskih šol*. Namen teh šol je bil, zberati v njih vse tiste otroke, katerim šolo ob delavnikih obiskovati, okolišine ne dopusté, pa tudi odrasene, kateri v mladosti prilike imeli niso, šolo obiskovati. V teh šolah tedaj naj bi se slovenski jezik v podlago vsega učenja postavil, da bi se zamoglo v kratkem času veliko doseči. Prosili so tedaj bogoslovce, da naj ob nedeljah zberajo take otroke v nedeljski šoli, in jih iz ljubezni do Boga in brez vsega posvetnega plačila učijo brati, pisati in številiti in kar je še kmečkemu človeku vedeti treba; niso jih pa kar prosili, ampak jim djansko v slovenski šoli kazali, kako se naj pri tem učenju obnašajo. Prepričani so bili, da bo po tej poti modrejši učba tudi v šolo ob delavnikih pot si našla, kar se je tudi zgodilo; zakaj marsiktere nadepolne slovenske cvetlice so se že tudi v vsakdenski šoli prikazale, preden je še v

poznejših letih šolska osnova spreminjena bila. Da bi bilo pa učenje za otroke toliko mičniši, so vadili tudi bogoslovce v petji nedolžnih otroških in kratkočasnih pesmic; za vodilo so jim služile „Ahacelnove pesmi.“ In tako so bili zopet Slomšek tisti mož, kateri so nauk v petji v šole na deželi vpeljali. Zlasti po Njih učencih in po nedeljskih šolah so bile „Ahacelnove pesmi“ med Slovenci na Štajerskem in Koroškem razširjene, mnoge poprejšnih nedostojnih, ali v jeziku popačenih ali sramožljivost žaljivih pesem je bilo s tem srečno spodrinjenih, in boljši in čistejši kus je bil ljudstvu vceplen. Zares Slomškega nova zasluga silno velika! Oj da bi hotli le tudi vsi slovenski pesniki sedanjih in prihodnjih časov skerbno čuti, da bi se nekdanja ljulika pohušljivih pesem po očištenih slovenskih livadah zopet ne zasijala.

Njih tretja skerb je bila, dati slovenskemu ljudstvu dostojnih knjig, pobožnih, podučljivih pa tudi kratkočasnih. Kaj bi namreč pomagalo, mladost brati učiti, ako bi po dokončani šoli brati kaj ne imala? Mične in podučljive povestice, ktere so bogoslovci za slovensko šolo predstavljati morali, so tedaj natisniti dali. Pet takih zberk je na svet prišlo, s pristavkom; „Spisali mladi duhovni.“ Med njimi sluje zlasti dvojno izverstno delo: „Keršansko devišstvo“ že sedemkrat in „Življenja srečen pot,“ že trikrat natisnjeno. Kakor špiritual so tudi na svetlo dali tako imenovane „Ahacelnove pesmi,“ med kterimi se znajde tudi veliko njih lastnih pesmi. Naj imenitniši delo te dobe pa je „Evangeljska hrana,“ ktera obsega pridige za vse nedelje in praznike celega leta, in ktera knjiga, že tudi dvakrat natisnjena, je naj poprej slavo Slomškovega imena po vsem Slovenskem raznesla. V njej

se znajdejo zlasti pridige, ktere so kakor kaplan govorili, in razvidimo iz te knjige, kako skerbno so se na svoj pridgarski poklic pripravljali. Zares čudežno spremembo v slovenskem slovstvu je pero Slomšekovo v tej dobi napravilo! Sami so pravili: Ko so prvo knjižico — bile so „molitevske bukvice“ v natis dati hotli, še založnika najti mogli niso. „Slovenskih knjig nihče ne kupuje,“ tako se jim je odgovorilo. Na lastne stroške so jo morali natisniti dati. Ali prodaja te knjižice je šla tako izverstno, da ko nov rokopis prinesejo, ga založnik že z veseljem prevzame in z naprej so se knjigoteržci le kar pipali za njih dela.

Njih četrto imenitno narodno delo je bila slovenska šola za zvonajne poslušavce. Takrat se je namreč v Celovcu veliko mladih uradnikov shajalo, delat tamkaj poslednje izpite za sodniške službe, kateri vsi so morali se ve da, vsaj koliko toliko slovenskega jezika znati. Ker je dobro serce Slomšekovo že tudi po mestu slovelo, jih je viši sodna vradnja prosila, da bi hotli tudi za uradnike posebno slovensko šolo osnovati, in vlada jim je dala dovoljenje, veljavne spričebe za slovenšino dajati. Kaj radi so si Slomšek tudi to novo butaro naložili in v djanji pokazali, da prav deržavljan je tisti, kateri z zatajevanjem samega sebe vse svoje moči v prid domovine daruje.

Prav katolšk duhoven ne pozna počitka in ga tudi poznati ne sme. Izgled takega duhovna nam dajejo špiritual Slomšek. Ako so celo leto delali, bi menil kdo, da so vsaj o šolskih praznikih si počili. Vender temu ni tako. So položili na koncu šolskega leta però iz roke, so vzeli romarsko palico v roko, in se podali večidel peš v ptuje kraje in dežele. Ima sicer gospôda sploh na-

vado, da rada potuje v razne kraje, večidel le zato, da se kratkočasi. Vender drugač so potovali špiritual Slomšek. Ni jih peljala v tuje kraje prazna radovednost, ampak visoki in imenitni namen, da bi obiskali razne duhovšnice, kloštre in cerkve, da bi se pogovorili z raznimi predpostavljenimi cerkvenih zavodov in posneli za sebe lepih nauk; — da bi razne slovanske plemena, njih jezik in šege, njih dobre in slabe lastnosti bolj spoznali, in kar so se na potovanjih naučili, v svojih knjigah v prid Slovencev obernili. Svoje potovanja so veselej lepo popisali in iz njih razvidimo, da so obhodili te leta vso Koroško, Štajersko in Krajnsko in Goriško, — pa tudi veliki del Solnograškega, Austrianskega in Hervaškega. Poslušajte dragi Slovenci vsaj poslednje besede, s katerimi popis enega teh potovanj sklenejo:

1. „Povsod na sveti, ki ga solnce rodovitno obseva, živijo ljudje srečno in zadovoljno s tem, kar imajo, dokler kaj boljšega ne poznajo. Srečen tedaj le tisti je, kateri malo potreb ima, in od mladih nog v zatajevanji se vadil je. — Imeniten nauk za vse rednike.“

2. „Bolj rodovitna ko je zemlja, bolj leni so njeni prebivalci. Ni dobro za človeka, ako si zamore z malim trudom veliko pridobiti. Nema ne čednost ne obertnija v prerodovitnih krajih svojega mesta, ako ji ga cerkva in država ne postavi in ne ohrani.“

3. „Kakoršni so predpostavljeni, taki so podložni; in učitelj se spozna po svojem učenci. Vse je na tem ležeče: izrediti pridne duhovne, pa tudi sam priden biti. — Naj boljši je še redno v tisti deželi, v tisti hiši prebivati, kjer je *vera gospodinja*. In preklet naj bo sedajni nauk, ki terdi: *Deržava ne potrebuje vere*.“

4. „Povsod zamore človek doma biti, — prav veliko je na navadi ležeče; je pa kdo vaje ljudstva, ali dežele, ali kraja, naj bo tam zadovoljen, zakaj če tudi povsod dobro, vendar doma naj boljše. Ljubo doma, kdor ga ima.“

VI.

Potem ke so že 9 let težko butaro špiritualove službe tako krepko nosili in sme se reči, prenovili obličje Celovškega semeniša in v mnogem obziru tudi obličje škofije, so želeli to breme na mlajše rame preložiti, sami pa zopet nazaj v dušno pastirstvo stopiti. Po časti in bogastvu nikdar hrepeneči, kakor je bilo v grobnem nagovoru resnično rečeno, so prosili za Vuzeniško nadfaro gorato in težavno in le s pičlimi dohodki prevedeno. Prejeli so jo leta 1838 in bili so ob enem tudi za dekana in nadzornika ljudskih šol postavljeni.

Tako so sicer po telesu od semeniša slovo vzeli, ali Njih serce še dolgo ljubljenih učencev pozabiti ni moglo in jih tudi ni hotlo. Njim v spomin in da bi bila vez ljubezni med učiteljem in učenci vekovita, so začeli brez odloga spisovati novo knjigo, v kateri so vse nagovore, ki jih zamore duhovnik pri raznih cerkvenih opravilih vpotrebovati, v lepi venec povili in jo l. 1840 na svitlo dali pod naslovom: „Mnemosynon slavicum“ to se pravi „Spomin slovenski svojim nekdajnim poslušavcem in predragim prijateljem.“

Kakor šolski nadzornik so še le pravo priložnost imeli, objokanja vredni stan šol na deželi spoznati. Vsi goreči za omiko svojih dragih Slovencev osnujejo tedaj

knjigo, naj poprej sicer za nedeljske šole namenjeno, pa tudi za vsakdenske šole skoz in skoz rabljivo, ktera je pod imenom „Blaže in Nežica“ vsim Slovencem dobro znana. Ta knjiga je gotovo krona vsih njihovih del, v njej se skažejo pravi mojster v šolskem poduku in čez vse bistrourni rednik mladeži, in ni se čuditi, da je ta knjiga v kratkem tudi čes slovenske meje sloveti začela, celo Rusom se prikupila in že v tretje natisnjena se zopet razprodala.

Kakor dekan so bili bolj prijatelj kakor predpostavljen podložnih duhovnov, za ktere so vselej dober svet in tolažbo imeli. Zato so tudi jih duhovni kaj radi in pogosto obiskovali. Radi so jih povabili, poprej z njimi „duhovne ure“ moliti, potem še le potrebne opravila opraviti in se nedolžno razveseliti. Ako so bili dobri prijatelji, so se tudi radi vsedli k svojemu glasoviru, in z njimi kako veselo pesem zapeli, kar so še celo kakor škof perve leta večkrat storili.

Kakor farmešter so bili v resnici dušen pastir po zgledu Kristusovem. Za vsakega in vsako uro dneva doma so bili vedno enako ljubeznjivi in poterpljivi, naj so jih farani s še tako sitnimi opravki nadlegovali. Nobene duhovne ali telesne potrebe svoje fare niso prezerli, ni bilo prijaznosti ne tako male ne tako velike, da bi je ne bili z veseljem skazali ubogemu kakor bogatemu, in ni mende hišice v Vuzeniški fari tako male in borne, da bi je ne bili kakor angelj tolažbe večkrat obiskali. Vsako terplenje svojih ovčič so čutili tako ali še bolj, kakor svoje lastno, in njih naj slajši tolažba je bila, ubogim pomagati, po krivem zatirane krepko zagovarjati, žalostne tolažiti in terpečim brisati solze.

Prijatelj mladosti so radi obiskovali šolo, se z otroci po otroško veselili, z njimi peli in jim mične povestice pravili, pa tudi učiteljem prijazno kazali, kako z otroci spretno in koristno se obnašati gre.

Še bolj kakor šola jim je pri sercu bila farna cerkva. Kdo ne ve, koliko snažna in lepo okinčana cerkva serce razveseljuje in ga v molitvi povzdiguje. Ožaljšali so tedaj cerkvo, kolikor je bilo pri sirovšini fare naj bolj mogoče, in kjer se popraviti ni dalo, so vsaj za znašnost skerbili. Ni jih lahko kaj tako vžalilo, kakor če so nesnago in vnemarnost v cerkvi zapazili. Pred vsim pa je Vuze-niška cerkva pogrešala dostojnega zvonjenja. Tudi tega, ako ravno z mnogimi težavami, so ji preskerbeli in leta 1839 nove tri zvonove posvetiti dali.

Bolj pa še kakor kinč cerkveni povzdiguje pobožnost lepo vredjena služba božja. Zato so povzdignili cerkveno petje, vpeljali več pobožnih bratovšin in so bili nevtrudeni v spovednici. Več kakor so imeli dela v spovednici, bolj so bili veseli. Da bi zamogli vsem lepo postreči, so poseben red vpeljali, po katerem so oni in njih kaplani ob nedeljah in praznikih v spovednico hodili. So že zavolj lepe prilike, dobro spoved opraviti, ne kar domači ampak tudi ptuji kaj radi v Vuzenico hodili, so vendar nadfar-mešter Slomšek še bolj kakor pridigar dalječ okrog slo-veli in veliko veliko ptujcev v cerkvo privabili. Akoravno pridgarstva tako privajeni, kakor malo kdo, so se vendar vestno na vsako pridigo pripravljali, in jo ali celo spisali ali si vsaj osnovo napravili. In tako se je zgodilo, da so v tej svoji službi sopet dvojno delo doveršili. Pervo je: „apostoljska hrana“ ki obsega pridige čez liste vseh nedelj in praznikov celega leta, in zastran lepote

govora in visokih misel „evangeljsko hrano“ še presega, v tem ko jo po zapopadku doveršuje. Drugo delo pa so „osnove“ za pridige celega leta, ktere so v Drobtinica h od l. 1850 do l. 1856 priobčili. — Iz njih listov zvemo, ki so jih raznim prijateljom pisali, kako pridno in skerbno so svojo službo opravljali. Tako postavim v nekem pismu pišejo: „Tudi Podravci, če tudi počasni, merzli in težavni, me ne pustijo brez veselja. Na praznik sladkega imena Jezusovega nisva oba vsih spovedencev odpraviti mogla; tudi skoz osmino je bilo vsak den več ur dela v spovednici. Igranje je v moji fari celo nehalo; tudi veči del pohujšljivih zgledov je odstranjen. Veliko sim že posnažil, in hvaležni so mi, kteri so me ubogali; pa mnogo še moram tudi preterpeti, dokler božja šiba tistih ne poniža, kteri se moji oblasti ošabno ustavljajo. Ako bi vsi mešniki o pravem času govorili, resnobo in stano vitnost kazali, pohujšanja bi bilo le malo. In ako bi vsi dušni pastirje enako ravnali, nauke svoje z lastnim zgledom poterjevali, opomine svoje pa z molitvo zalivali, kako lahko bi se dal svet spreoberniti!“

Svojim kaplanom so bili bolj oče, kakor predp ostavljen; so jih pa tudi vsi kaplani kakor očeta ljubili in jih še zdaj pozabiti ne morejo. Nar rajši so bili med njimi; kakor oče so se z njimi pogovarjali, kakor prijatelj se z njimi radovali in razveseljevali, kakor duhovni brat z njimi sv. bukve brali in duhovne ure molili, kakor starejši jih v vsem potrebnem za duhovsko pastirstvo podučevali. Vse cerkvene opravila, ne kar lehke in ve sele, ampak tudi britke in težavne so po vesti z njimi delili, celo v visoke planine na spoved hodili, kadar je versta na njih prišla; ni jih nazaj držala ne temna noč, ne mraz ne vročina, ne hudo vreme, ne slabe steze.

Z vsim potrebnim so zares po očetovsko kaplane preskerbeli, družina je imela povelje, z vso priljudnostjo jim v vsem postreči; imeli so posebnega možkega strežeja, kateri je njim in kaplanom v izbi strežbo opravljal. Zato so tudi zlasti njih nekdanji kaplani za njimi po njih smerti toliko žalovali; eden zmed njih nam piše: „Po smerti rajnega kneza in škofa, mojega preljubega očeta, némam nobenega veselja več v svojem sercu. Dnevi, ki sem jih v Vuzenici preživel, so naj lepši mojega življenja. Red, ki so nam ga za cerkev in dom predpisali, so naj ojstrejši sami držali. Tako so razum keršanskega nauka tudi zjutranje opravilo sami imeli. Kar je bilo zastonj, so oni, kar je bilo plačanega, smo mi opravljali. Tako postavim so imeli v adventu oni neplačane zorne meše (svitance), mi pa plačane černe meše. Ko sem po zimi na poti k bolenikom dvakrat zbolel, so oni namesto mene hodili, tako da je moj tovarš enkrat šel, oni pa dvakrat. Pri ponočnih potih k bolnikom so nam dali svojega konja za jahati, pa tudi večasi za cele tjedne za voziti se, kadar so domače opravila dopustile. Karkoli smo želeli, — če je bilo tudi v hišnem redu zapisano: „Za permerjeno plačilo“, se nam je zastonj dalo. Vso postrežbo nam je njih strežej opravljal. Vsak teden smo šli enkrat ali dvakrat v Trebonje (sosedna fara) na obiskovanje. Pri vseh drugih kratkočasnih potih sva se s tovaršem verstila, tako da so enkrat enega, drugokrat drugega seboj vzeli, tako da ni mogel zavid med nama vstati. Še le pozneje sem spoznal, kako dobrega očeta sem imel, zato moja večna zahvala, zato moja nepopisljiva bolečina po njih smerti. Jaz zamorem le reči: da rajnih škofa nikdar pozabil ne bom, in da bo moja zahvala noter do groba vedno enaka ostala.“

V hiši so bili previden, ljubeznjiv, po potrebi tudi oster hišni oče svoje družine. Njih oči so vse spremljale in nihče se jim ni mogel odtegniti. Za vsak pogrešek zoper spodobno keršansko obnašanje so družinčeta ljubeznjivo, vendar pa tudi resno posvarili, in če po dva ali trikrat ponovljenim svarjenji ni bilo poboljšanja, je moral služebnik hišo zapustiti. Tudi družini je bil natanjčen hišen red predpisan, kateri jim je kazal, kakošne pobožne vaje se imajo vsak den, vsak teden, vsak mesec opravljati. Vsak mesec so se morali sv. zakramenti prejeti, — vsako nedeljo keršanski nauk poslušati, — vsak den večerna molitva z izpraševanjem vesti od vse družine skupno opraviti. Večerno molitvo so nadfarmešter, kakor hišni oče, družini navadno sami molili. V adventu in v postu so tudi sv. roženkranc vsak den, — druge letne čase pa le ob nedeljah in praznikih z njo molili. Take svete dni so še več kakor eno celo uro pri družini se mudili in ji ali iz kakih pobožnih bukev kaj brali, ali ji kake sv. resnice razlagali. Kako jih je ravno zavolj tega keršanskega hišnega reda družina ljubila, se pa zlasti iz tega vidi, da ko so škof postali, so naj pobožniši mladenčiči in dekleta iz tistih krajev jim tako dolgo nadlego delali, da si jih morali v službo vzeti, kakor tudi potem, ko so se v Marburg preselili, ni bilo joka in prošinj ne konca ne kraja, da bi jih smela družina tudi tjekeje spremiti. — Oj da bi hotli vsi hišni gospodarji in vse hišne gospodinje nadfarmeštra Slomšeka v njih sveti gorečnosti za zveličanje podložnih posnemati in enaki red v svojih hišah vpeljati; pač bi imeli manj spridene, pa več poštene družine, ktera bi tudi gospodarju toliko zvestejši služila, kolikor pobožniši Bogu služi; božji blagoslov bi bil nad takimi hišami, in pač lahko bi enkrat gospodarji

in gospodinje od svojih podložnih odgovor dajali! Zakaj zapisano je: „Bodite pokorni svojim sprednikom in bodite jim podložni; zakaj oni čujejo kakor taki, kateri bodo za vaše duše odgovor dajali, da z veseljem to delajo in ne zdihovaje“. — „Ako pa kdo za svoje, zlasti za domače néma skerbi, je vero zatajil in je hujsi od nevernika.“ (Hebr. 13, 17.—1 Tim. 5, 8.)

VII.

Farmešter toliko goreč za blagor duš, — dekan tako znajden v vseh duhovskih opravilih in pisavah, — šolsk ogleda v vseh šolskih znanostih, kakor le malokdo, zveden in izurjen so bili nadfarmešter Anton Slomšek pač zares vredni, v viši službo postavljeni biti, v kateri bi zamogli vsi škofii s svojo učenostjo in gorečnostjo koristiti. In tako se je tudi zgodilo. Mesca Maja 1. 1844 je bila služba višega šolskega ogleda cele škofije in korarja stolne cerkve izpraznjena, in oni povabljeni, to službo nastopiti. Zares če kdo v škofii, so bili gotovo oni za to službo sposobni; in vendar so se v svoji ponižnosti za nezmožnega in take časti novrednega obrajtali. Nekemu prijatelju so pisali: „Vabijo me za korarja v šent-Andrej; pa le težko in silno težko se k temu razsklenem. Vender kakor Bog hoče, — da bi zamogel le njegovo sveto voljo prav spoznati, da moj poklic od Boga pride in k Bogu pelje.“ Ko so se volji svojih predpostavljenih vdali, so brez odloga delo nove službe prevzeli, akoravno so še do mesca Avgusta v Vuzenici ostali, kterege mesca so bili za korarja pri stolni cerkvi vmesteni.

Z vsa močjo svojega za omiko mladosti toliko gorečega serca so se poprijeli novega težavnega poklica, in akoravno jim je previdnost božja le malo časa za to službo odločila, so vendar tudi v tem kratkem času za šole silno veliko storili.

Po versti so spisali veliko lepih podučenj za učitelje, kako se jim pri raznih predmetih obnašati gré; silno so si prizadevali, slabe šole vrediti in povzdigniti, in nove vpejljati; spisali so dve molitevski knjigi za otroke: „Angelj molitve“ in „Sveto opravilo za šolarje“, kateri obe ste se otrokom močno prikupile in bile že večkrat natisnjeni. Zlasti pa so milo prosili gospode dekane, da naj se nobenega truda ne ustrašijo, stan naših šol zboljšati. Tako postavim pišejo nekemu prijatelju, ki je ravno dekan postal: „Bog daj, da bi ljubo solnce milosti božje sijalo in rodilo žlahten sad v velikem vinogradu Gospodovem tvoje široke dekanije. Imaš voljo, imaš moč, rast bo mili Bože dajal. Prizadevaj si in skerbi, da iz šol svoje dekanije tisto bresmiselno učbo (mehanizem) iztrebiš, ktera kakor rja vse dobro razjeda, in dela, da so naše šole le v kvar. Vdahni svojim šolam duha in življenje. Obiši nenadoma zdaj to zdaj uno šolo. Ukaži izpraševati, izprašuj sam in ne hodi memo nobene šole, da bi je ne obiskal.“

Znano je, da otrokom težavnih šolskih naukov nobena stvar tako ne polajša, kakor milo petje, ki ga otroci zlasti ljubijo. Zato so sklenili, lepo zberko šolskih pesem napraviti, in so učitelje prosili, zberati po vsi škofii pripravnih pesem. To delo so še le kakor škof (l. 1853) doveršili, in dobro znana je ta zberka vsim pridnim šolarjem pod naslovom: „Šola vesela lepega petja za pridne šolarje.“

Še bolj kakor zberka šolskih pesem pa je bila učiteljem na deželi, kateri so ob enem tudi cerkveni organisti, potrebna zberka cerkvenih pesem. Vsi namreč dobro vemo in občutimo, kako veselo in pobožno se da v cerkvi moliti, ako vsa cerkva z organistom vred krepko, veselo in soglasno poje; zdi se človeku, da je v nebesih. Nasprot pa tudi vsi občutimo, kako žalostno, otožno in mrtvo je vse po cerkvi, kjer je splošno petje omolknilo in le sam organist na koru orglja in poje; ne more se skoraj človek nevolje zderžati. Splošno petje po vsi škofii vpeljati in vpeljano ohraniti pa zamore le zberka cerkvenih pesem. Zato so ukazali šolskim učiteljem, da naj jim pošlejo vse v njih krajih navadne cerkvene pesmi in napeve. Ali tudi to težavno delo so še le kakor škof delomo dognali. Še predposlednje leto svojega življenja so popravljali in vredvali pesmi za „pri žegnu“, kakor so se v Drobtinichah l. 1861 brale. Mešne pesmi pa bojo po njih volji od nekega umetnega učitelja vredjene, ako Bog da, v kratkem svet zagledale.

Tako vneti so bili za šolski poklic, da ko je enkrat katehet v šent-Andreji obolel, so sami celo polovico leta v vsih razredih službo kateheta opravljali, in še ne morejo tačasni učenci dopovedati, kako so se vselej korarja Slomšeka v šolo veselili in kako lepo so jih učili, kako prijazno z njimi ravnali in koliko lepih bukvic med nje razdelili.

Skerbé za otroke pa odraslih niso pozabili. Bolj kakor so se z ljudstvom pečali, bolj jih je pri sercu bolelo pomanjkanje za ljudsko izobraženje pripravnih knjig, od ktereга smo že govorili. Dobro pa so vedili, da eden edini človek ne more vsim potrebam zadostiti. Zato so

izmislili pač kaj krasno napravo v prid ukaželjnim Slovencem. Hotli so namreč „društvo za izdavanje dobrih slovenskih bukev“ osnovati. Ali kdo bi si mislil! V tem ko so Nemci že zdavnej enako društvo imeli, je bila Slovencem prošnja za enako dobroto odrečena, in sicer odrečena možu, ktereга edino ime je poročta dovolj bilo, da bo društvo v čistem keršanskem duhu postopalo. Se ve da jih je mogla taka odločba močno pri sercu boleti; vender tiho in ponižno so to žaljenje prenesli in nikdar nismo slišali le ene pritožbe iz njih ust. Le v dveh listih do dveh posebno dobrih prijateljev smo našli male opombice, ki jasno kažejo njih bogoljubni namen. Enemu prijatelju pišejo: „Da je naša prošnja za društvo k izdavanju dobrih knjig overžena, in sicer brez da se je vzrok povedal: zakaj? bote že vedili. Meni je skoz to težko breme odvzeto, pa tudi dobri stvari dno izbito. Posamesni preženemo svoje moči in onemoremo. To vidijo sovražne moči in ustavljajo vse dobro z domišlijami vsake baže. Vender me to nikakor ne bo zaderževalo, delati v viši čast božjo in v blagor tistega ljudstva, med ktereга me je previdnost postavila. Naše vodilo bodi: Malo govoriti, — veliko delati, — vse terpeti.“

Kar so v tem listu pisali, so tudi v djanji storili. Niso se dali skoz to odločbo ne ustrašiti, ne na nastopnem polji ustaviti, temoč kakor prav keršansk rodoljub, ki ne iše ne hvale ne dobička na tem svetu, so še bolj napeli svoje moči ljubemu slovenskemu narodu v prid. Komej jim je bilo društvo odrečeno, so si izmislili drugo krasno osnovo *slovenskega letnika* namreč; to je knjige, ki bi vsako leto enkrat izhajala, in v ktero bi slovenski pisatelji svoje izdeljke shranjevati zamogli. Tako

so hotli dragim Slovencem, ker jim ni bilo dovoljeno, jim celih kosov podajati, vsaj z malimi Drobtinicami postreči in so ravno zato te letnik „Drobtinice“ imenovali, ktere so zadosti slavno znane vsakemu omikanemu Slovencu. Izhajajo redoma od l. 1846, in akoravno so kakor škof vredništvo v druge roke izročili, so vender noter do smerti njih duša in poglavitni pisatelj ostali. Naj več in naj izverstniših sostavkov je iz njih peresa; posebno pa so se mojster skazali, kar zadeva duhovsko pastirstvo, življenjopise pokojnih rodoljubov in šolo.

Zares bi bilo misliti, da je tolika delavnost za slovensko šolstvo in slovstvo vse njih moči vpotrebovala. In vender ni bilo tako. Gorečnost za dušno pastirstvo so tudi v to novo službo seboj prinesli in ohranili, ter vsako prosto uro porabili, da so na duši pomagali, komur so mogli. Radi so spovedovali, radi bolnike obiskovali, radi na podružnicah keršanske nauke imeli, in ni jim mogel kdo večega veselja storiti, kakor če jih je prosil, besedo božjo oznanovati. Velikokrat so torej v šent-Andreji pridigovali, in v kratkem ljubljenev vseh postali; tudi je bilo ravno pri neki pridigi, da so viši škof Solnograški, ki so ravno v šent-Andreji bili, korarja Slomškega bolj spoznali in ceniti začeli.

VIII.

Slomšek opat v Celji.

Kdo bi se tedaj čudil, da so Slomšek pri tako izverstnem obnašanji posebni ljubljenev svojega škofa bili, kateri so jih čez vse radi na svoji strani imeli. Pa mož po volji božji, kakor so škof Franc Kutnar bili, niso gledali na

nagnjenje svojega serca, ampak na potrebe škofije. Zato so rajši svojemu sercu silo storili in korarja Slomšeka nagovarjali, da bi Celjsko opatijo prevzeli, ki je ravno takrat izpraznjena bila, da ker so sami hudo bolehal, bi Slomšek v sredi škofije bili njim v podporo njih desno oko in desna roka. Volja višega pastirja jim je bila volja božja, in tako so se mesca Aprila 1846 v Celje preselili, potem ko so, kakor nekemu prijatelju pišejo, s solznimi očmi mirno Lavantinsko dolino zapustili. Pa ponižni, kakor so vselej bili, so se hotli vsakemu častnemu sprejetju zogniti, so na bližni Vitanjski fari prenočili in zgodaj na jutro, da nihče ni vedel, v mesto se pripeljali. Njih prva pot je bila v cerkvo, kjer so sv. mešo brali in potem z roženkrancem v roki se pri procesii prikazali — bil je namreč ravno god sv. Marka, in tako je bila njih prva uradna hoja skoz mesto spokorna procesija.

V omenjenem prijateljskem listu pravijo: „Srečno sem prišel v Celje, kjer bo, ako Bog tako hoče, tudi nekdam moj grob.“ K sklepu še vprašajo: „Kdaj bomo novega škofa zvedili?“ Tako tedaj po novem škofu prašajo, ker si v svoji ponižnosti še misliti ne morejo, da je Bog že Samuelu ukazal, ravno njih, ki so se za naj bolj nevrednega obrajtali, v višega pastirja svojega ljudstva pomaziliti. Gredé v mesto, njim priljubleno od mladih nog, nastopivši službo tako častito vender ne mislijo ne na čast ne na dobrote tega sveta, ampak oni mislijo na smert, ter menijo, da so že na poslednjo postajo svojega življenja dospeli, — da tukaj bojo enkrat v grobu počivali. Vender človek obrača, Bog pa oberne! Za Slomšeka v Celji obstanka ni bilo, v viši službo jih

je Bog poklical! Mož, na daleko glasovit zavolj svoje učenosti in pobožnosti, in v raznih duhovskih službah zi takoverstno izurjen in skušen, — mož, kateri je v svojem velikodušnem sercu nosil ves slovenski narod, kterege ime so pa tudi vsi Slovenci kakor drago svetinjo v svojem sercu nosili, je bil vreden, povzdignjen in postavljen biti na svečnik škofije, ter postati Slovencem luč, voditelj in bramba. In tako se je tudi zgodilo. Že konca mesca Maja ravno tistega leta so bili od Solnograškega nadškofa Friderika kneza Švarcenberg po posebni pravici te nadškofovske stolice, *škof Lavantinski izvoljeni*, da bi postali umerlega Kutnarja vreden naslednik, kteremu so še pred svojim odhodom iz šent-Andreja mertvaško besedo pri pogrebu govorili.

IX.

Slomšek izvoljen knez in škof Lavantiski.

Ce kedaj, se je pri tej izvolitvi dopolnil stari resnični prigovor: „Glas ljudstva je glas božji.“ Komej so namreč škof Kutnar oči zatisnili, so duhovni in verniki ne kar po domači, ampak tudi po sosednih slovenskih škofijah od začetka bolj tiho, pa dalje bolj glasno svojo željo izrekovati začeli, da je Slomšek tisti mož, kterege je prividnost božja za Lavantinskega škofa odločila. Ko so se neki farmešter naše škofije ravno tečas po Kranjskem vozili, jih vpraša neki duhoven: „Ali že imate škofa?“ „Ne“, je bil odgovor. Na to odgovori šaljivo: „Ako ima v Solnogradu sv. Duh kaj govoriti, vsaj ne more nihče drugi biti, kakor Slomšek.“ In zares; kakor dalječ sega slovenska beseda, tako dalječ in še dalje se

je razlegalo veselje in radovanje nad nočico, da so Anton Slomšek, ljubljeneec Slovencev, izvoljen škof Lavantinski. Celjsko mesto pa tako častitega spreveda še ni vidilo, kakor tisti den, ko so opat Slomšek slovo jemali. Od izbinih vrat noter do kolodvora je stala praznično oblečena in na dve strani dvojnoverstno razstavljen procesija, ljudstva brez število je napolnjevalo vse prostore in veliko dohovnov in vsi cesarski in mestni uradniki so bili njih častito spremstvo. Pa tudi tukaj se je pokazalo njih bogoljubno serce. Komaj stopijo iz opatije in se farni cerkvi približajo, ko verste ljudstva prederejo, brez da bi besedico pregovorili, in vsi v solze vtopleni v cerkvo hitijo. Globoko ginjeno gleda ljudstvo za njimi, duhovni pa jih spremljajo. Ko so si presunjeno serce pred sv. rešnim Telesom polajšali in v molitvi pokrepčali, so nadaljevali Bogu vdani svojo pot. Oj morebit je že v tistej uri njih razsvitljena duša v prihodnost gledala in bitko čutila, da bo kakor za Gospoda in Zveličarja našega tudi za nje slavna procesija cvetne nedelje s križevo potjo enkrat končala! Vsaj so se komej postali škof tako ganljivo neki stari pobožni gospej v Celovcu, kateri so več pobožnih pisem pisali, v molitvo priporočili, od svoje volitve rekoč: „Od slovesa ste že gotovo slišali, kateri mi tako nenadno novo čast pa tudi novo breme prinese.“

Dvanajst duhovnov, nekaj njih posebnih prijateljev, nekaj njih nekdanjih součencev si je izprosilo čast, jih spremljati noter do Solnograda, da bi vesele priče bili blagoslovljenja in povzdignjenja svojega prijatelja, učitelja in prihodnjega škofa.

Na nekem prijaznem griču blizo Solnograda stoji benediktinski samostan s cerkvijo Matere božje, ki ga

Nemci „Maria Plain“ imenujejo. V Solnograd pridši, so se brez odloga v te samostan podali, da bi se skoz duhovske vaje na škofovo posvečenje pripravljali. Od teh srečnih dni rečejo v neki pridigi: „Bili so prvi dnevi mesca Julija 1846, ko sem se v benediktinskem samostanu Maria Plain na posvečenje pripravljaj. — Pregledoval sem versto podob sv. redovnikov, sinov sv. Benedikta, kakor, sv. Ruperta, Bonifaca in Kiliana. Občudoval sem imenitne dela teh sv. redovnikov in pregledoval z prijaznega griča blagoslov, ki ga je te red čez Solnograd in nja okolico razširil. Takrat sem sklenil, pokrepčan in zbujen po premišljevanji apostoljskih del teh svetnikov, se tudi sam sebe kakor škof čisto in celo apostoljskemu poklicu darovati, zanj živeti in umreti.“

Skoz molitvo in sv. premišljevanje tako poterjeni, so bili 5. Julia škof posvečeni. Nazaj gredé so v Celovski duhovščini nekterim bogoslovcem nižji sv. rede podelili, vsi pa smo jim bili predpostavljeni, da bi jim skoz poljubljenje perstana svojo vdanost na znanje dali. Njih obličje tako milo in vender tako resno in častito, njih besede tako polne apostoljske moči in sv. Duha so nas silno globoko ganile in ako bi jih ne bili že poprej ljubili, v tisti uri bi si bili nas vseh serca pridobili.

V 46. letu svoje starosti so tedaj s krepko roko in pri prav terdnem zdravju za škofijsko veslo prijeli in vsi smo se nadjali, da se bo škofija prav veliko srečnih let njih višega pastirstva veselila. Ročno pri nastopu so spisali dva pastirska lista: *latinskega* za duhovstvo, *slovenskega* pa za ljudstvo. V latinskem so duhovnom na znanje dali, da jim bodo geslo njih škofovske službe besede sv. Ignacija: „*Vse v večji čast božjo in duš zve-*

ličanje“, in jih povabili, da bi jim te besede vresničiti pomagali. V slovenskem pa so pripodobili škofijo *vinški gorici*, vernike pa vinskim tertam in so povabili zopet vse predpostavljene, posebno očete in matere, da bi jim pridno pomagali te vinograd obdelovati, sami pa so slovesno obljubili, da hočejo zvest vinogradnik biti svoji škofii, in vse, tudi življenje dati za ovčice svoje. Oba lista, zlasti pa slovenski sta bila s silnim nadušenjem sprejeta, zakaj tako še do tistih mal nobeni slovenski škof slovensko ni pisal ne govoril. Kar so v teh listih obljubili so deržali vse svoje žive dni, in zaupamo, da so na koncu svojega življenja veselo s sv. Pavlom govoriti zamogli: „Tek sem dokončal, vero sem ohranil; zato menim, da mi je krona pravičnostni pripravljena.“ V duhu sv. apostolov so hotli biti prav katolišk škof svoji škofii, in da so to bili, bo kazalo naslednje popisovanje njih škofovskih del, akoravno le ob kratkem naj poglobitviše dela omeniti zamorejo.

X.

Škofa Antona Martina zasluge za škofijo sploh.

Ako se na škofijo poprek ozremo, moramo spoznati, da njih naj imenitnejši delo za njeni blagor je bila *preselitva škofijskega sedeža iz šent-Andreja na Koroškem v Marburg na Štajerskem.*

Lavantinska škofija, l. 1228 vtemeljena, je bila od začetka celo mala in obsegala je na dolgost le komaj poldrugi den hoda; nje večji del je bila Lavantinska zgornja in spodnja dolina na Koroškem. Tečas se ve da je bilo mestice šent-Andrej v sredi prelepe Lavantinske doline ležeče zares naj pripravniši kraj za škofijski sedež. Ali

ko je pozneje l. 1786 naša škofija veliki kos spodnjega Štajerskega pridobila, je postal šent-Andrej za Štajerce silno odročni kraj, in za verne in za škofa je bilo težavno, se med seboj obiskovati.

Zato je bila že zdavnej želja, sedež Lavantinskega škofijstva na Štajersko preseliti, in večkrat že se je delo začelo, pa zavolj prevelikih težav zopet zaostalo, kakor so pokojni knez sami v Drobtnicah l. 1861 popisali. Iz tega pa se vidi, kako težavno je moralo to delo biti, ker je toliko škofov pri njem opešalo, in koliko zahvalo je škofija pokojnemu knezu dolžna, da so ga brez ozira na vse zadržke z močno roko izpeljali.

Res je sicer, da je v novi dobi ta preselitva še veliko potrebniji postala, kakor svoje dni. Kakih 30 let sem se je narodno življenje med Slovenci jako zbudilo, in bolj ko se je to godilo, bolj britko so občutili slovenski verniki in duhovni Sekovske škofije škodo, ki so jo zastran jezika tudi v verskih zadevah terpeli.

Akoravno je tretjina nekdanje Sekovske škofije slovenska bila, vendar nijen Sekovski škof slovenskega jezika znali niso, tudi med korarji ni bilo Slovence, in tudi v semenišu niso prejemale bogoslovci nikakega poduka v slovenšini.

Kako je moralo pobožne Slovence boleti, da niso nikdar božje besede v svojim jeziku zaslišali iz škofovih ust, in da niso nikdar zamogli ustmeno s škofom govoriti, in jim zaupljivo kakor otroci očetu svojih težav potožiti in svoje potrebe razodeti. Kako težavno je moralo tudi biti za učitelje v šoli in za mešnike v cerkvi govoriti in učiti v slovenskem jeziku, ktereга se nikdar vadili niso.

Še živijo stareji duhovni v teh krajih, kateri z obžalovanjem pripovedajo, da še roženkranca, treh božjih čednost in drugih navadnih molitvic slovensko moliti znali niso, ko so v dušno pastirstvo stopili.

Kdo bi tedaj hotel za zlo vzeti Slovincem Sekovske škofije, da so vedno bolj glasno in glasno željo razodevali, pridruženi biti Lavantinski škofii: *verniki*, da bi imeli slovenskega škofa, katerega besedo bi razumeli, *duhovniki* pa, da bi imeli semenišče, v katerem bi se zamogli na podlagi slovenskega jezika za pastirski poklic med Slovenci pripravljati. Ta pobožna želja pa je naj viši stopnjo dosegla, ko so Martin škof postali, v njih so spoznali Sekovski Slovenci moža, kateri očetovsko serce za Slovence imajo, njih potrebe in težave milo občutijo, in katerim je moč in volja, jim pomagati. Komaj je tedaj leto 1848 napočilo in narodom priliko dalo, svoje želje in potrebe vsaj v prošnjah razodevati, ko so tudi Sekovski Slovenci Lavantinskega škofa in Solnograškega nadškofa z vedno ponavljanimi prošnjami nadlegovati začeli, da bi se dela preselitve Lavantiskega škofijstva še enkrat lotiti in ga dognati blagovolili. Kaj radi so Anton Martin te prošnje zaslišali, ali takratni vihar ni časi za take dela niso bili ugodni. Še le leta 1853 se je pisanje in pripravljanje začelo, ki je terpelo celih 6 let in je pokojnemu škofu dela in terpenja čez mero uročilo. Večkrat tiste leta smo slišali besede iz njih ust: „Ne bil bi verjel, da bo preselitva toliko težav imela, pa ker se je delo enkrat začelo, se mora tudi do konca dognati. Za nas je preselitva le žertva. Mi ne bomo nič dobrega doživeli; morebit naši nasledniki; na nas čakajo le skerbi in terpenje. Oj in le prerեսnično so prerokovali! Z le-

tom 1859, ko se je preselitva zgodila, so minili za nje zlati časi blagega mira; kar jim je bilo po tem še živeti, je bila le grenkost in terpenje.

Kako težko pa da so jih koroški duhovni zgubili, nam pokaže naslednja prigodba. Ko so mesca oktobra l. 1858 poslednjokrat koroške duhovne k posvetovanju v šent-Andreji zbrali, so rekli k sklepu: „*Pozabite na mene, pa na moje nauke ne pozabite nikdar.*“ Te besede slovo jemljejočega škofa so vse tako presunile, da so solzni in molče od bolečine izbo zapustili. Eden zmed njih pa pride ves objokan k nam in reče: „Poslednjih besed ne morem škofu nikdar odpustiti. Kako nam zamorejo tako neusmiljeno povelje dati, da bi jih pozabili! Mi jih ne moremo in jih ne bomo nikdar pozabili.“

Koliko so za preselitvo delali in se trudili, je le Bogu znano, in le tudi on ve, koliko dnarnih stroškov jim je prizadjalo, zakaj od takih reči niso radi govorili, in njih levica ni smela vediti, kar je desnica dala. Povemo le, kar zapisano najdemo. Vse stroške za svojo in vsih svojih duhovnov preselitvo so sami plačali. Nekaj so dali zvoziti po cesti, nekaj pa po Dravi, in edina vožnja po Dravi je stala 427 goldinarjev. Za vtemeljenje duhovšnice v Marburgu pa so dvajset tavnent goldinarjev darovali. Bodi jim za vse to večna hvala in zahvala!

XI.

Škofa Antona Martina očetovska skerb za svoje duhovstvo.

Ne zastonj pravi prerok: „Udari pastirja in ovce se bodo razkropile.“ (Cah. 13,7.) Zakaj resnično je: cvetela bo v vsaki škofii vera in sv. pobožnost, ktera pobožne in goreče dušne pastirje ima; mora pa tudi povsod in vselej sv. pobožnost pojemati, kjer so svetilnice farnih cerkev — in to so dušni pastirje — tema postale. Perva skerb vsakega škofa mora tedaj biti, si dobrih in gorečih duhovnov izpodrediti! In to je bila tudi res prva skerb škofa Antona Martina.

Semenišče so imenovali punčico očesa cele škofije in bogoslovce so naj raji pozdravljali z besedami sv. Pavla: „*Vi ste moje veselje.*“ In da so bogoslovci zares njih naj večje veselje bili, to pričuje, da so naj rajši med njimi bili. Ko so tedaj leta 1846 škof postali, se jim je njih prelepi škofovski dvor z vso krasoto in lepoto, ki ga je od vseh strani obdajala, vendar le dozdeval kakor samotna pušava, v kateri so kakor zapušeni oče prebivali, kateremu je nemila osoda otroke vzela in jih na ptuji zemlji zaderžuje, da oče njih obličja videti ne more. Lavantinski bogoslovci so namreč tečas svoje šole še v Celovcu imeli.

Bili so tedaj za nje dnevi naj večega veselja, kadar so vsako leto doveršeni bogoslovci v šent-Andrej k posvečenju prišli. — Ta, ki to piše, je bil med prvimi, ktere je njih škofovska roka posvetila. Ko smo tedaj pred nje stopili, je bilo prvo pozdravljenje: „Te dni bote v moji hiši prebivali in pri moji mizi obedovali.“ Potem

so nam povedali hišni in dnevni red; skoraj ves čas je bil razdeljen med nauke in molitve. Pri mizi so vedili vedno kaj kratkočasnega povedati, in če so nas v vertu srečali, so nam prijazno imena krajev, gor in cerkev razlagali. Vse molitve so z nami opravljali in med molitve lepe nauke za prihodno življenje vpletali. Na večer smo imeli v njih kapelici večerno molitvo, ki je z litanijami in sv. žegnom končala. Ko se pri žegnu mi nismo upali pesmi zapeti, zadoni nenadoma iz kora doli čisti in mili glas škofovi in vsi ginjeni smo radostno za njimi peli „Sveto, sveto.“ Za slovo so nam vsakemu lepe bukve za spomin dali, na ktere so z lastno roke zapisali: „Preljubemu mešniku J. Anton Martin, škof. — Opominjam te, da obuješ gnado božjo, ktera je v tebi skoz pokladanje mojih rok.“ (2 Tim. 1, 6.)

Pa kakor dobra je tudi ta priprava za duhovski stan bila, njih sercu le ni zadostila. Niso si poprej miru dali, kakor da so l. 1850 vsaj poslednji razred bogoslovskih šol v šent-Andrej preselili. Razun nekolike pomoči duhovnov po škofii so zopet vse druge potroške na se vzeli. V njih hiši so bogoslovci prebivali, po njih vertu se sprehajali, v njih kuhinji se jim je jed pripravljala, v njih kapelici in z njimi so molili, od njih so nauke za poklic pridgarja in spovednika v šoli prejemale. Da bi se za pastirski poklic še bolje pripravili, so morali vsako nedeljo in praznik družini v škofovi kapelici slovensko pridigo in keršanski nauk imeti, ji pri meši roženkranc in druge molitve moliti in sv. pesmi z njo peti, pri kterih opravilih so škof skoraj vselej pričujoči bili. Da bi pa mladim gospodom nauke poslajšali, so jim dovolili, da se smejo enkrat na mesec na njih grajšino — uro hoda

od šent-Andreja — sprehajati iti. Tamkaj so bili vselej iz škofove kuhinje in kleti lepo pogostovani, so se po lepih vertih in gričih radovali, mlade drevesca cepiti se učili, katerih mnoge še dnešni den lep sad rodijo; in če so škof le čas imeli, so se kaj radi za bogoslovci tje peljali, da bi se tudi sami med njimi, kakor oče med otroci razveselili. V resnici bili so mladenčem učitelj, prijatelj, oče in naj lepši zgleđ pravega duhovskega življenja, in radi bomo tedaj verjeli, da so se bogoslovci že v Celovcu na poslednje leto v šent-Andreji veselili, in da vsi, ki so tako srečni bili, četrto leto v šent-Andreji biti, te čas naj lepši celega svojega življenja imenujejo.

Pri vsem tem pa je ostala vendar resnica, da je bila za našo škofijo silna potreba, da bi svoje popolno lastno semenišče imela, in to je bil poglobitni vzrok, da so se toliko trudili za preselitvo skofijskega sedeža na Štajersko. In tudi resnica je, da so se v Marburgu za dobro vredbo duhovšnice veliko bolj trudili, kakor za svoj lastni škofovski dvor. In mende ena naj veselejših ur je bila, ko so po dokončanih pripravah duhovšnico blagoslovili, ter spremljani od vsih bogoslovcev in njih učiteljev in predstojnikov vse mostovže psalme pevaje obhodili in jih z žegnano vodo poškopili in sv. kadilom pokadili. Tudi tukaj so ostali noter do smerti učencem učitelj in naj ljubeznjivši oče. Ni pretekel teden, da bi ne bili po dva ali trikrat ali tudi še večkrat semenišča obiskali, in ali bogoslovce učili ali s predstojniki zastran bišnih potreb se pogovarjali. Pa ne kar k resnim opravkom so radi hodili, temoč tudi, če so bogoslovci kako veselico imeli, so se radi pridružili, zlasti kadar so o božiči božje Dete v jasticih v mnogoverstnih jezikih hvalili in v pesmih slavili.

Kakor semenišče, jim je bila tudi draga semeniška cerkva sv. Alojzija, katero so Jezuiti pred sto letmi sozidali, ktera je bila pa pozneje opuščena, celo izropana in v vojaško shrambo spreminjena. Kaj veseli so gledali, kako se ta cerkva s pomočjo duhovnov in pobožnih vernih lepša in kinči, tudi sami so dve lepi podobi 400 gold. vredni ji darovali, in v tej cerkvi posebno radi molili. Večkrat so na koru molili, da nihče za nje ni vedel, ali preden so v šolo šli ali po šoli. Večkrat so pa med ljudstvo v cerkvo se podali, z njim vred kerš. nauk poslušali, molili in peli. Vsaj hodijo v to cerkvo večidel le družina iz mesta in ubogi ljudje, in ker so po zgledu Kristusovem naj rajši med ubogimi bili, mende ravno zato so tudi to cerkvo naj rajši obiskovali.

Zares velika sreča za škofijo je semenišče dobro vredjeno, v katerem sv. učenost in pobožnost v lepi zavezi cvetite; žlahten vert je, kateri s svojim lepim duhom vso škofijo napolnuje. Ali le težko in pretežko doseže semenišče sedajne dni svoj visoki namen, ker dijaki v prejšnjih šolah v tolikih dušnih nevarnostih med popačnim svetom živeti morajo, kjer le prelahko pobožnost zgubé. O koliko nedolžnih mladenčev pošlejo dobri starši v šolo — ali kako na duši in sercu popačene jih prejmejo po dokončanih šolah nazaj! Popačene mladenče pa še le v semenišču spreobračati in jih k tisti pobožnosti in popolnosti peljati, ki jo tirja toliko sveti duhovski stan, o j kako težko je to, zakaj navada je železna srajca. Če tedaj že starši naj večji dolžnost imajo, svojim sinom po mestih stanovanja pri pobožnih ljudeh poiskati, da jih pohujšanja ovarjejo; koliko večji more še le dolžnost škofov in duhovnov biti, da si mladenče, ki se v du-

hovski stan poklicane čutijo, v nedolžnosti in pobožnosti ohraniti prizadevajo. V te namen tudi zares sv. cerkva škofom dolžnost nalaga, da naj napravijo v svojih škofijah hiše, v ktere naj že male dijake sprejemajo, da brez dušnih nevarnost v pobožnih vajah svoje svetne šole doveršiti zamorejo.

Ravno zavolj tega si tudi pokojni škof niso dali mira in pokoja, da bi škofijo še tudi s tako *duhovsko mladenšnico* preskerbeli. Z milimi besedami so povabili duhovne jim pomagati, pa so tudi sami z lepim zgledom naprej svetili in dvanajst tavžent goldinarjev v te namen darovali. Napravili so malo mladenšnico v Celji, ktero so Celjskemu mučeniku sv. *Maksimilianu*, in drugo v Marburgu, ktero so Ptujskemu mučeniku sv. *Viktorinu* posvetili. Delo od njih začeto se bo dalo zdaj z božjo pomočjo lahko doveršiti, ako božja previdnosl še le nekoliko dobrotnikov za blago napravo naduši.

V tem pa, ko so za izrejo dobrih duhovnov toliko skerbeli, dušnih pastirjev po vsi škofii razkropljenih niso pozabili, ampak njih serce je vedno premišljevalo, kako bi tudi nje v dobrem duhu ohranili, jih časno in večno srečne storili.

Zato so poskerbeli, da so se duhovni vsako leto na več krajih shajali, da bi se čez to posvetovali, kar bi njim in njih ovčicam v prid in zveličanje bilo. Če je bilo le mogoče, so tudi oni več takih zborov obiskali, in z apostoljsko modrostjo in očetovsko ljubeznjo svoje duhovne učili, tolažili in za njih težavni poklic naduševali. Vse stroške takih zborov so zopet sami na sebe vzeli.

Vpeljali so tudi duhovske vaje ali eksercicije za duhovne, ktere so se redno vsako leto pri sedežu škofijstva ali na katerem drugem kraju, večidel pa na obeh obhajale. Enih eksercicij so se vselej, pogosto pa obojnih vdeležili, ter od jutra do večera vse pobožne vaje s svojimi duhovni opravljali; ob enem pa tudi s prekrasnimi pridigami zbrane duhovne učili in krepčali. Celo duhovski voditelji eksercicij so njih besede ukaželjni poslušali, in še nas veseli, kadar koli se spomnimo, kako je učen Jezuit pri sklepu eksercicij nam govoril: „Zahvalite Boga, da imate takega škofa; oni so zares apostoljski — sveti mož.“

So pa duhovne v obče lepo učili in tolažili, tudi posameznih niso pozabili; velikoveč še nagovarjali so jih, da naj jim le pišejo, kadarkoli kaj na sercu imajo. In zares veliko listov so od vseh strani dobivali in na vse ljubeznjivo odgovarjali. V zgled povemo le nekoliko.

Neki bolen duhoven jim je potožil, da bolj kakor bolezen sama, mu misel težavo dela, da za sv. cerkvo kaj delati ne more. Na to so odgovorili: „Svojo bolezen morete vedno z očmi vere gledati in ne bo vam tolažbe nikoli manjkalo. Vsaj tudi vi terpite in molite za sv. cerkvo, in tudi to je veliko in več vredno, kakor navaden težak v vinogradu Gospodovem biti.“

Drugi duhovnik se jim je pritožil, da njegovo žlahto toliko nesreč zadeva in mu smert naj ljubše zmed nje pobira. Na to ga potolažijo rekoč: „Bodimo prepričani, da Bog take obiskovanja zlasti nam duhovnom rad pošilja, da bi ljubezen našega serca očistil, naše nagnjenje do mesa in kervi zaterl in nas celo in popolnoma za sebe pridobil.“

XII.

Škof Anton Martin prvi dušni pastir [svoje] škofije.

Kako lepo so pokojni škof svoje duhovne vodili in učili, smo slišali, — kako skerbno so pa tudi svoje ljubljene ovčice po škofii pasli, bomo zdaj preišljevali. Spoznali bomo, da je resnica, kar je neki imenitni duhovnik govoril: „Vaš škof se mi zdijo kakor naj viši farmešter škofije.“

Sv. Irenej pravi, da bi se morale vse cerkve po rimski cerkvi ravnati zavolj njene mogočne prednosti. Kar je tukaj od rimske cerkve rečeno, velja za vsako škofijo tudi od škofijske cerkve. Spodobi se, da bi se znašla vsaka stolna fara v takem stanu, da bi zamogla vsem drugim faram po deželi v zgled biti. Te misli so bili tudi pokojni knez, in so vse moči napeli, da bi naj poprej stolno faro na tako stopnjo popolnosti povzdignili, da bi bila luč in voditeljica vsem drugim faram.

Ni bilo pastirskega dela, kterega bi se ne bili kakor škof z vso gorečnostjo vdeležili drugim duhovnom v zgled in posnemo.

Pridigovali so silno radi, še celo na starost, ko so že telesne moči jako pešale. Če nekoliko tjednov že več pridigovali niso, jih je vest težila in radi so pri mizi vprašali: „Kdo pridiguje prihodnjo nedeljo? Je že dolgo, da nisem pridigoval, povejte gospodu, da jih bom jaz prihodnjo nedeljo namestoval.“ Ako smo jih prosili, da naj si odjenjajo zavolj slabega zdravja, so resno odgovorili: „Dolžnost škofova je, da ne le po drugih, ampak sam po sebi besedo božjo oznanuje.“ Je kateri duhovnik

zbolel ali od doma šel, so se urno za namestnika ponudili. Pa tudi to jim ni bilo zadosti; pogosto so celi advent ali celi post sami pridige imeli, kakor so to večkrat v šent-Andreji pa tudi v Marburgu storili.

Kakor prižnica je bila tudi spovednica njih veselje. Vedili so, da ne more pobožnost v nobeni fari cveteti, kjer verni pogosto sv. zakramentov ne prejemajo. Zato so kaj radi spovedovali, in ker so ljudje to vedili, so tudi kaj radi k njim k spovedi hodili. Če so bile tedaj druge spovednice preobložene, so brez ovinkov strežja k škofu poslali rekoč: „Prosijo jih, naj bi v spovednico prišli, kjer drugod na versto priti ne morejo.“ Zdajci so prišli in tako dolgo spovedovali, da je bil tudi poslednji odpravljen. Če so bili pa visoki prazniki ali posebne pobožnosti, so pa ročno po meši v spovednico se vsedli, in vse težave tega dela z drugimi duhovni do konca delili. In naj bolj jih je v Marburgu to bolelo, da niso mogli nikjer več v stolni cerkvi prostora najti, da bi bili še za sebe novo spovednico postavili.

Kakor vsak dušni pastir vsako uro za svoje ovčice pripravljen biti mora, so bili tudi oni od jutra do večera vsak čas pripravljeni, vsakega sprejeti, vsakega potolažiti, kdor koli se jim je bližal. Z enako ljubeznjivostjo so sprejeli kmeta in ubožca, kakor gospoda in bogatina. Še bolenikov niso pozabili. Radi so si pri sprehajanju tako pot izvolili, da so gredé kakega bolnika obiskali, ga potolažili in mu svoj žegen dali.

Od nekdanj prijatelj mladosti, so jim bili tudi kakor škofu otroci vedno še ljubi in dragi. Radi so obiskovali farno šolo in se z otroci pogovarjali; sami so napravili red za šolsko mešo in odkazali, ktere dni in kaj naj se

poje ali moli; sami so večkrat imeli keršanski nauk in otročiče izpraševali, da bi duhovne za šolsko mladost še bolj vneli.

Kadar je cerkva v zvonanjem in znotranjem miru, zamore dušni pastir shajati z navadnimi sredstvi, ktere smo zdaj omenili, da svoje ovčice k nebesom pelje. Ako pa zvonanji in znotranji sovražniki nad cerkvo planejo, potuhnjeni zapeljivci v ovčjih kožah okoli lazijo in ljudi motijo, takrat je treba, da poskusi dušni pastir tudi ne-navadne pomočke, da svoje ovčice pogibeli otme. Taki časi so nastopili od leta 1848, ko so strašni punti po vseh deželah divjati začeli, ter vse vezi pokoršine do deželске in cerkvene oblasti razrušiti in namesti sv. pobožnosti vsako prostost mesene razvujzdanosti vpeljati žugali. Tudi v naših krajih se je začelo tu in tam ljudem hudo po glavi verteti in škof in duhovni in z njimi vsi pobožni verniki so britko zdihovali, kam da bo to vse še peljalo!

Zuper take, do tistih dob še neznane nevarnosti je bilo treba iskati novih pomočkov, in jih skušati z vso darežljivostjo in poterpežljivostjo. Poslušajmo, kaj so pokojni knez tisti čas delali.

Ker so se hudobni in cerkvi sovražni ljudje v društva zberali, da bi skoz zedinjenje svojih moči toliko močnejši postali, so si mislili Anton Martin, da se morajo tudi pobožni kristjani z združenimi močmi sovražnikom nasprot postaviti. Vpeljali so tedaj pri stolni fari tako imenovano *katoliško družbo*, v kateri so se zberali možje krepkega in neboječega serca, pripravljeni, se svoje sv. vere nikjer in nikoli sramovati, ampak jo povsod in vselej z vsemi postavnimi sredstvi zagovarjati in braniti. Da bi družbani potrebe in nevarnosti nove dobe bolj spoznavali, so na-

pravili *farno bukvarnico*, kjer naj bi se shranjevale pripravnne knjige in dobri časopisi za podučenje, in so vpeljali *shode*, v katerih so se družbani zberali, se med seboj pogovarjali, ter imeli mešnika za svojega voditelja, ki so jih podučevali, da bi jih krivi preroki premotiti ne mogli. Dali so sami natisniti lepih podučljivih knjižic, kakor postavim tisto: „Kaj delajo sv. Oče Piji IX.?” in še druge. Oskerbeli so lepe kipe za društvo z dvojno podobo: ena je predstavila *kríž*, ker so to družbo imenovali *družbo sv. križa*, zakaj vojvka je šla za čast sv. križa, druga pa sv. *Andreja*, patrona škofije; večkrat so to družbo sami obiskali in kakor oče družbane učili, svarili in tolažili.

Da bi pa ta družba svoj namen doseči zamogla, je bilo treba, da jo še druge družbe podpirajo, in zato so vpeljali tudi družbo *mladenčev*, *devic* in *žen*.

Družba mladenčev naj bi bila jez zuper divjo in sirovo razvujzdanost mladosti, ki je takrat povsod razsajala in nam vso mladost popačiti žugala. — *Družba devic* naj bi bila varhinja sv. sramožljivosti in čistosti v času, ki jo križanega Boga zavergel in meso in nja poželenje za svojega malika izvolil. — *Družba žen* pa naj bi ob času sebičnosti in terdoserčnosti verdevala sv. ljubezen, vseh čednost kraljico, ter kakor pobožna Marta stregla ubogim in zapušeni, in kakor usmiljeni Samarijan iskala bolnike in jim hladivno olje ljubezni v njih rane vlivala. Družbi žen so sami v eni škofijskih hiš lepo stanovanje darovali, da je zamogla šolo za uboge otroke napraviti. Te uboge otročiče so večkrat obiskali, jim lepe povestice za kratek čas pravili, vsake božične praznike jim lepih darov poslali in k temeljni vlogi tudi sami 200 gl. priložili. Še v Marburgu te družbe niso mogli pozabiti; vsako leto

so ji poslali 100 gl., v testamentu pa ji 2000 gl. darovali. Tako družbo so tudi v Marburgu vpeljali, ktera zdaj v svoji ubožni šoli že nad 100 otrok preskerbuje in v delu podučuje. Tudi tej družbi so bili ves čas dober oče; za nje vtemeljenje so podarili 100 gl.; vsako leto so vložili 200 gl.; za njeno bukvarnico so pomagali s 100 gl.; in v testamentu ji še podarili 1000 gl.

Pri vpeljanji novih družb pa starih sv. bratovšin niso pozabili. Vsaki bratovšini so dali duhovna za voditelja, kateri so v večkratnih zborih družbane podučevati morali. Pa tudi sami so se radi ponudili, in zdaj v tej zdaj v oni družbi nauk prevzeli.

Zares; bratovšine in pobožne družbe so lepa in dobra reč, so dišeče nebeške rožice v vertu vsake fare; pa kaj da se le pobožni farani jim pridružvajo! Najdejo se pa tudi v vsaki fari zastarani in oterpnjeni grešniki, kterim vse bratovšine merzé, in kateri so merzli in mertvi za vse, kar je božjega. Kaj naj poskusi dušni pastir, da bi tudi te nesrečneže rešil? *Misjoni* so po stoletnih skušnjah naj boljši pomoček, zdramiti tudi take, ki terdo spé v spanji smertnega greha. Tromba sv. misjona je kakor mogočno gromenje s pod neba, ki stresa in pretresa tudi naj bolj oterpnjene serca in nehoté zbuja tudi naj terje spijoče grešnike. Hotli so tedaj pokojni knez tudi te pomoček pri stolni cerkvi poskusiti. Leta 1850 o binkoštih so poklicali misjonarje iz družbe sv. Alfonza Liguorija, so jih v svojem lastnem dvoru prenočili in preživili, vse stroške misjona sami plačali, in od juternega do večernega mraka v spovednici se trudili. Ker so pa dobro vedili, kako slab je človek in kako lahko tudi naj boljših sklepov pozabi in jih prelomi, so l. 1852 sv. misjon zopet

obnovili. Poklicali so skupaj nekaj domačih duhovnov, veči del pridig pa so vender sami imeli in se zopet kakor vsak drug duhoven celi den v spovednici trudili. In komaj so se l. 1859 v jeseni v Marburg preselili, jim žalostni pogled tolike dušne merzlobe po mestu tudi tukaj ni dal več počitka, ampak že spomladi l. 1860 so napravili ob enem dva misjona: *nemškega* v stolni cerkvi, — *slovenskega* pa v cerkvi sv. Alojzija; poslednjega so sami vodili in stroške obeh misjonov sami nosili.

Da se sad misjona gotovši ohrani, pa zlasti pripomorejo sv. *eksercicije* ali duhovne vaje. Kakor brana na polji še tiste koreninice gerde zelí, ki jih je oralo zgrešilo, izruje, in dobro seme, ki ga je kmetič vsejal, lepo zakrije, da ložej rodi: ravno tako tudi eksercije, ki so bolj rahlo in mirno tekoča pobožnost, še tiste korenine grešnih navad najdejo in izrujejo, ki jih je oralo sv. misjona zgrešilo, in misjonske nauke globokoje v serce zagernejo, da po besedah Jezusovih ptice nebá ne pridejo in dobrega semena ne odnesejo. Zato so hotli tudi pokojni knez z misjonom začeto delo z duhovskimi vajami končati, preden od šent-Andreja za vselej slovo vzamejo. Odločili so za to sv. opravilo adventni čas l. 1858. Vsak teden je eden stan svoje vaje obhajal, in pri vseh so sami pomagali s pridigami in spovedovanjem. — Povemo resnico, da takega sada še nikdar pri nobeni pobožnosti nismo vidili, kakor pri teh eksercicijah. Kakor ovčike za pastirjem, tako vdano so verni z nami in k nam bodili. Za vse so bili pripravljeni, karkoli smo od njih terjali; njih ginjene serca so se nam zdele kakor mehke vosek, s katerim je zamogel spovednik storiti, kar je hotel. Bili so zares sveti dnevi občnega radovanja in naj serčniši medsebojne ljubezni. Ostanejo nam za vselej nepozabljivi!

Memo tolikega duhovnega dobička pa so te eksercicije še neki posebni sad imele, na kterega sicer nihče zmed nas ni mislil. Bližej ko je prihajal čas, da bodo škof slovo vzeli, britkejše je bilo ljudem per sercu; zakaj dobro so spoznali, kakšen zaklad so nad škofom Antonom Martinom imeli in kakošna zguba da jim žuga. Ljubezen poprejšna se je hotla pri mnogih v nevoljo in serd spremeniti. „Zdaj vidimo, da nas škof vender odkritoserčno ne ljubijo, ker nas zapustiti hočejo“, tako so marskteri godernjali. Ali te eksercicije so zopet vse poravnale, zakaj preglasno so spričevale škofovo ljubezen in skerb. „Res je, takega dara nam škof niso bili dolžni. V resnici nas ljubijo, zares so naš oče!“ tako je zdaj vse govorilo. In zares vsi stanovi so hiteli, škofu se zahvalit za toliko dobroto. Ženina družba pa je hotla še več storiti. Ker so eksercicije ravno o božiču nehale, so podarile žene škofu prav lepega Ježuška, ktero podobo so kakor prijazen spominek še v Marburg seboj vzeli in jo v svoji kapelici v počešenje postavili.

Ker je bistveni del človeka *neumerjoča duša*, se mora vsak dušni pastir, se ve da pred vsim *duhovskih* pomočkov poslužiti v njeno zveličanje, med kterimi sta oznanovanje besede božje in deljenje sv. zakramentov naj poglobitnejša. Ali ker ima človek tudi telo, tako da duša svoje vtise in svojo hrano po telesnih počutkih prejema, se zastopi, da dušni pastir tudi telesne strani človekove ne sme zanemariti. In zares; kdo zmed nas bi še ne bil občutil, kako se njegova duša v sv. mislih in veselih občutkih k nebesom vzdiguje, kadar v snažno in lepo okinčano cerkvo stopi in lepo petje sliši; nasprot pa kako mu serce vpade, ako je prisiljen v vmazani, zanemarjeni

cerkvi moliti. Zato mora druga skerb za vsakega dušnega pastirja biti, cerkve dostojno okinčati in za dostojno obhajanje božje službe skerbeti.

Če kdo, so zamogli pokojni knez na smertni posteli veselo z Davidom reči: „Lepoto tvoje hiše sem ljubil“ (Ps. 25,3.); zakaj veliko so se trudili za olepšanje cerkev. Silno jih je pri nastopu škofovske službe bolelo, da je bila škofovska cerkva vsa zapušena. Ročno so podelili 1000 gl. da bi se vsaj naj potrebniši reči popravile; drugih 1000 gl. so dali za obnovljenje škofovskega ornata; tretjih 1000 gl. za novo zvonenje pri cerkvi matere božje Lavretanske. V Marburgu so sicer le 3 leta delali, pa tudi v tem kratkem času so cerkve v mestu in v predmestjih svoje obličje skoz njih prizadevanje prenovile. — Tudi nepristojni red božje službe so mnogo pre naredili, nje obiskovanje pa zlasti skoz to povzdignili, da so sami kaj pogosto jo opravljali, ali pa z drugimi vred jo obiskovali in z njimi molili in peli. Zlasti v šent-Andreji so cerkveno petje tako povzdignili, da menda ne bo lahko cerkve najti, kjer bi se bolj splošno in bolj veselo prepevalo.

Povejte zdaj sami dragi braveci! ali niso bili pokojni knez naj boljši in naj skerbniši dušni pastir stolne fare? ali niso bili svetla luč za dušne pastirje cele škofije? Zares brez ošabnosti bi bili zamogli vsem dušnim pastirjem reči s sv. apostolom Pavlom: „Bodite moji posnemavci, kakor sem jaz Kristusov.“ (1 Kor. 11,1.) In to je bila ravno njih želja in to njih prizadevanje noter do smerti, da bi po zgledu stolne fare vse fare cele škofije se ravnale in obnavljale svoje obličje. Kar so sto-

rili in vpeljali pri stolni cerkvi, to so si prizadevali delati in vpeljati po vsi škofii.

Pri stolni cerkvi so *ustmeno* oznanovali besedo božjo, po škofii pa skoz *pastirske liste*. Vsaj še pomnite dragi bravci! kako ste se vselej tistih časov in praznikov veselili, kadar ste novega pastirskega lista se nadjali, in kako nadležno ste dušne pastirje prosili, da bi pastirske liste med vas delili ali vam jih vsaj posojevali. Ali se zamorete spomniti, da je bila kedaj kaka huda sila ali nevarnost, da bi vas škof s pastirskim listom ne bili obiskali in kakor oče potolažili?

Kdo še ne pomni, v kakošnem stanu so bile *šole* pri nastopu njih škofovske službe, in v kakošnem pri njih smerti? Oni so se za nje vojskovali, jim pridobiti naradno podlago slovenskega jezika, oni so za nje bukve pisali, oni dokaj lepih podučenj in postav učiteljem dali, da bi imele šole dober vspeh.

Kakor so stolno faro s pobožnimi družbami oskerbeli, tako so želeli mrežo sv. bratovšin po vsi škofii razpeti. Ali ni bil večji del pobožnih *bratovšin* za čas njih višega pastirstva vpeljan? Ali še ne pomnimo, kolikokrat so se male bukvice po škofii delile, ki so jih oni za razne bratovšine spisali, zlasti za družbo sv. križa ali od detinstva Jezusovega? In koliko bratovskih podob je bilo po škofii razdeljenih med odrašene in med otroke! In vse to smo brez plačila prejemale iz njih radodarnih rok.

Kakor so skoz sv. *misjon* stolno faro prenovili, tako so želeli, s časom vse kraje in fare cele škofije skoz misjone preroditi. Ker naša škofija nobenega reda za sv. misjone ni imela, so sklenili sami misjonar postati.

Prav apostol Slovencev, so se obdali z nekterimi duhovni in romali od kraja do kraja ter z njimi sv. misjone obhajali. „Če tudi ne bomo čudežev delali, bomo vsaj svojo dolžnost storili“, so rekli. Kdo jih je vidil in slišal kedaj pri misjonu pridigovati in razne stanove podučevati in bi ne bil občudoval njih *apostoljske gorečnosti*? Kdo jih je vidil in slišal kedaj med sto in sto berači in ubožci, kruljevimi in slepimi na prižnici stati in jih tako poterpežljivo učiti, in bi ne bil občudoval njih *očetovske ljubezni*, ter priznal, da so pravi posnemavec svojega mojstra Jezusa Kristusa? Kdo bo zaslišal, da so vse te misjone na svoje lastne stroške obhajali; in ne bo občudoval njih *velikodušne radodarnosti*? Komu se bo povedalo, da so pri misjonih kakor vsak drugi duhoven od jutra do mraka učili, spovedovali in se trudili; in bi ne občudoval njih *junaškega zatajevanja*? — Kar zadeva podučenje beračev je še posebej opomniti, kako dobro so oni te ljudi poznali. Kdo namreč ne ve, da berači na shode radi hodijo, pa ne zato, da bi molili, ampak da bi beračili? Kaj si tedaj izmislijo Anton Martin? Ročno od začetka sv. misjona so oznanili, da bo proti koncu misjona poseben nauk za berače, in vsi, kolikorkoli jih bo pri nauku in pri obhajilu, bodo lep dar prijeli. To je pomagalo. Od vseh strani so skupej lazili in neprenehoma nas popraševali: „Kje pa talajo“ (delijo)? To milošnjo so vselej iz lastnega dali, pa s telesno tudi duhovsko sklenili. Svetinje Matere božje namreč so bile na pisanih trakih beračem po obhajilu okoli vrata obešene, s kterimi kakor z znamenji posebne časti okinčane smo večkrat še drugi den po cestah in ulicah vidili. Devet misjonov so sami obhajali in vodili, prvega l. 1851 na Ponkvi, poslednjega l. 1860 v Marburgu.

Zastopi se, da jim ni bilo mogoče, samim po vsi škofii misjonov obhajati, ali njih namen je bil, vsaj željo po misjonih po vsi škofii med duhovnimi in med ljudstvom zbuditi. In to so tudi obilno dosegli. Komej so oni na enem kraji misjon opravili, so že sosednje fare za misjone ali vsaj eksercicije prositi začele. Pa kje se bodo misjonarje vzeli, da bi vsem prošnjam zadostili? To ravno je bilo, kar je škofu velikokrat britke ure delalo. Pa temu, ki v Boga zaupa, previdnost vselej pomaga. Nenadoma jim razodene pobožna in imenitna rodovina željo, da bi hotla veliko storiti, ako bi družbo misjonarjev sv. Vincencija v svoji škofii vpeljali. Celó poprejšni cesar Ferdinand in njih pobožna žena Maria Ana sta pomoč obljubila. Kaj bi bili pobožni škof rajši zaslišali, kakor to? Lepa in prostorna cerkva sv. Jožefa poleg Celja je bila za misjonsko cerkvo, in hišica poleg nje za stanovanje misjonarjev odločena. Urno so za to delo prišli, hiša je bila razširjena in povikšana in 26. Septembra 1852 so imeli veselje, štiri misjonarje sv. Vincencija v kaj lepi procesii iz Celjskega mesta k sv. Jožefu peljati. Tako gre tedaj tudi njim zasluženje za vse dobro, kar so ti možje po misjonih in eksercicijah doma in po ptujih krajih storili.

Slišali smo, kako so skerbeli pri stolni cerkvi za *dostojni kinč* pa tudi vemo, koliko so se trudili in dušne pastirje in verne priganjali, da bi cerkve popravljali in lepšali. In kakor povsod silno modri, so vedili tudi v tej reči vselej pravo pot najti, da bi namen dosegli. Ako so bili farani zanikarni in svojoglavni, so jim žugali, da bojo cerkvo zaperli in službo božjo prepovedali, kar so enkrat tudi res storili. So bili farani sicer voljni pa pre-

boječi, so jim sami za cerkvo kaj obljubili, ako se popravila lotijo. Zdaj so obljubili kak lep kip za oltar, postavim v Šmartnu v rožni dolini, v Seelandu na Koroškem i. t. d., zdaj dnarno pomoč, kakor v šent-Andreji ali na Ponkvi; zdaj so sopet obljubili, da hočejo te in te čas sami priti, cerkvo blagoslovit, ako bo do tistih mal dogotovljena. In akoravno je posvečenje cerkve silno dolgo in težavno opravilo, menda vendar jih ni lahko kaj tako veselilo, kakor ravno ono. Ni jim bila ne gora presterma, ne vročina prevelika, ne zdravje preslabo, da bi ne bili z veseljem hiteli, ako so jih farani prosili. In blagoslovljali so ne samo farne cerkve ampak tudi podružnice. Ravno šest tjednov pred smertjo so bili prošeni, naj bi blagoslovili novo cerkvo *sv. križa*, Belovoško podružnico. Vse jih je prosilo, da naj se zavolj svoje bolehnosti na tako težavno pot ne podajo; pa vse je bilo zastonj. Vsaj za svoje zdravje in življenje niso kaj porajtali, ako so le kaj dobrega storiti in svoje ovčice razveseliti zamogli. Da bi Belovoške farane še bolj razveselili, so tisto noč pred blagoslovom še lepo pesem v čast sv. križa zložili in jo z lastno roko v spomenik farne cerkve zapisali. Dal jim je pa tudi Bog nenavadno srečo, da so v 16 letih svojega višega pastirstva 20 celo novih ali vsaj celo obnovljenih cerkev posvetiti zamogli.

Naj večji pa tudi naj težavniši dolžnost škofa pa je *obiskovanje škofije*. In zares, kaj bi pomagalo vertnarju, ako bi svoj vert na spomlad še tako lepo oskerbel in zasadil, ako bi ga pa potem nikdar ne obiskal in ne pregledal, da bi zadeže snažil, zalival in v rasti jim poma-

gal? Kaj bi tudi pomagalo škofu, ako bi še tako lepe postave dajali, pa nikdar po škofii ne pogledali, kako jih duhovniki in verniki spolnujejo? Zvestoba škofa se zlasti kaže v pridnem obiskovanji škofije.

Tudi v tej dolžnosti so posnemali rajni škof naj večje in svetejše škofe naše cerkve. Od sv. škofa Frančiška Salezija beremo, da so mu od hudih potov noge tako obolele, da po več dni na nje stopiti mogel ni. Večkrat je moral na slami ležati, in če so ga prosili, da naj svojega življenja nikar v nevarnost ne stavi, je odgovoril: „Ni potreba, da živim, potrebno pa je, da svojo dolžnost dopolnujem.“ Smemo reči, da so enako ravnali tudi pokojni knez. Ni bilo tako goratih far, da bi jih tudi pri naj slabšem vremenu in zdravji ne bili obiskali. Ko so tri tjedne pred svojo smertjo Laško dekanijo obiskovali, so bili tako bolehnii, da so se morali na treh farah v posteljo podati, ali akoravno je bilo vreme silno deževno in steze tako slabe, ko malokdaj, vender niso jenjali peš hoditi od gore do gore in nadaljevati apostoljsko delo. Ko so pri naj hujšem deževji od šent-Miklavža na Laško prišli, kjer so jih že ljudje in cesarski uradniki v procesii čakali, so smehljaje rekli: „Tako blatnega škofa še menda niste vidili.“ — Pa tudi ni bilo farovža tako ubogega, da bi ne bili radi v njem prenočili; vsaj jim je bilo ubožstvo ljubši tovarš, kakor mehkužno bogastvo. Ko se enkrat v nekem podertem farovžu prenočiti ni dalo, so v mali kaplanovi izbici za dobro vzeli. In da bi njih prihod tudi naj ubožnišemu farmeštru nadležen ne bil, so ročno od začetka povelje dali, da se jim ne smejo več kakor tri ali k večemu štiri jedi na mizo postaviti. In da bi pokazali, da je to njih resnična vo-

lja, so prve leta sami za sebe obedovali, in ni se jim smelo več jedi na mizo postaviti. Če so tudi pozneje goste pri obedu obiskali, se vendar niso več nobene jedi dotaknili. V poznejših letih so sicer z drugimi duhovni obedovali, ker so jih nadležno za to prosili, ali pogosto so že med jedjo vstali in šli na delo, da bi trohice časa nenidoma ne potratili.

In s koliko pridnostjo in natanjnostjo so to delo opravljali! Otroke v šoli in odrašene v cerkvi so večidel sami spraševali; ob nedeljah zgodaj v jutro se že v spovednico podali in vselej dvakrat: pred in po birmi pridigovali. Jim je bilo sicer lastno, rajši hvaliti kakor grajati, so vendar večasi tako ojstro govorili, da so bili ljudje kakor okameneli po cerkvi, in to zlasti takrat, kadar ali kerš. nauka znali niso, ali ako je bila cerkva nesnažna in zapušena.

XIII.

Škof Anton Martin steber slovenskega slovstva.

Razum cerkvenih potreb so škof Anton Martin še pa tudi potrebe druge verste v svoji škofiji zapazili, in te so zadevale *omiko slovenskega ljudstva*. Smo že slišali koliko so že tudi v poprejšnjih službah za omiko Slovencev delali, ali kakor škof so se dolžni spoznali, se še čverstejši dela prijeti, ker si niso mogli tajiti, da bo veljavnost njih škofovega imena vsaki njihovih besed veliko večji moč in krepost dala.

Naj večji hvalo so jim dolžne *ljudske šole* po deželi. V kakšnem žalostnem stanu so šole na deželi poprej bile,

smo že slišali in tudi zvedili, koliko so se Anton Martin že kakor špiritual, — nadfarmešter — in viši ogleda šol za njih povzdigo trudili. Pa do korenine seči in jih bistveno prevstariti so zamogli še le kakor škof ter zaslužili, da jih steber slovenskega slovstva imenujemo. Leto 1848 jim je priložnost naklonilo.

Komaj je bila tisto leto *enakopravnost* vsih narodov in jezikov v Avstrii kakor volja cesarjeva in podloga nove vlade razglašena, se je že tudi ko solnce jasno pokazalo, kolika krivica se je Slovencem dosihmal v skoz in skoz *ponemčenih* šolah godila. Vlada sama je priznala potrebo, da se morajo ljudske šole na narodni podlogi celo preurediti. Pa kje bi našla moža, kateremu bi bile vse okolišine naših šol popolnoma znane, in kateri bi veselje in moč imel, vladi v tej težavni reči pomagati?

Takratni minister uka, grof Leo Tun, je sodil, da tak mož bi ne utegnil nihče drug biti, kakor Lavantinski škof Anton Martin, in ni se motil. Prosi jih za pomoč, ter jim piše, da kar preuredbo šol tiče, „ničesar brez njih sveta storiti noče.“ Mende ljubši prošnje še niso zaslišali. Z veseljem vsako pomoč obljubijo, rekoč: „da za svojo sv. dolžnost spoznajo, k povzdigi prave ljudske omike po svoji moči pomagati.“ Obljubijo tudi ministru, da hočejo oni popravo prejšnjih in napravo novih potrebnih šolskih bukev preskerbeti. In tako sta si začela ta dva izverstna moža dopisovati, in štiri cele leta je hodilo pismo za pismo iz Beža v šent-Andrej in naproti. V teh listih se nam pokažeta dva značaja nenavadne plemenitosti, oba enako velikodušna, oba enako goreča za srečo in omiko naroda.

Iz teh listov zvemo, da so škof osnovo vsih šolskih knjig napravili, sami več knjig spisali, druge pa naj izvrstnejšim učiteljem spisati naročili; da so zopet vse spise sami pregledali in popravili. — Tako so bile poravstvi vse šolske knjige pod njih vodstvom izdelane in od vlade poterjene. Izdelali so pa dvojno versto šolskih knjig: eno za *celo slovenske šole*, drugo pa za *slovensko-nemške šole* na takih krajih, kjer je znanje nemškega jezika otrokom zares koristno ali celo potrebno.

Zasluzena je bila tedaj pohvala, ktera se jim je od vseh strani dajala. Sekovski škof so jim pisali: da te knjige „za šole celo pripravne, ob enem učenost in resnično pobožnost pisatelja lepo spričujejo.“ — Koroški šolski svetovavec Rudmaš jih imenuje „zdravilo za skelečo rano,“ ter pristavi, „da tudi on ne ve drugega zdravila za naše šole, kakor ktero se tukaj podaja. Šolam, v kterih se na Slovence celo ne porajta, ali kakor z napol Nemci z njimi ravna, se ne da pomagati. Skušnja jih je sicer že zdavnej obsodila, ali ves svet tega glasa še ni razumel. Materni jezik mora biti podloga drugega jezika, ako hočemo, da bo njegovo učenje sad rodilo in ne bo omiki v kvar. Ako *na deželi* presileno nemške bukve v rabi ostanejo, bo ostal tudi dosihmalni sad.“ — Minister pa jih pohvali rekoč: „Vlada se srečna šteje, da je v njih osebi moža našla, kteri poklic, veljavnost, učenost in skušnjo v sebi tako zedinva, da bo početje, šolskim otrokom v prid, gotovo k srečnemu koncu peljano.“

Druga slovstvena zasluga jim gre kakor *pisatelju slovenskemu*. Naj več so pisali za ljube *Drobtinice* in niso poprej peresa odložili, dokler jim ga ni smert iz rok vzela. V adventu l. 1861 in še po božiču so pridi-

govali sedemkrat od nebes v stolni cerkvi v nemškem jeziku, pisali so pridige pa v sloveskem jeziku, ker so jih za Drobotnice namenili. Ko so se štiri mesce pred smertjo v Rim podali, so nam prinesli te pridige rekoč: „Prinesem vam te pridige, da se kje ne zgubijo, ako več iz Rima ne pridem; zakaj moja želja je, da bi bile v prihodnih Drobotnicah natisnjene. Ako pa nazaj priden, mi jih bote zopet dali, da jih še bolj popravim in popilim.“ In res komej so prišli iz Rima, so jih že terjali nazaj, ali smert jih jeprehitila, prej kakor so še časa našli, jih v roke vzeti. Našli smo jih po smerti še tako zavite, kakor smo jim jih dali. Dragi braveci! v letošnjih Drobotnicah najdete natisnjene, berite jih toliko pazljivši in pobožniši, ker so tako rekoč slovo vašega očeta Antona Martina.

Mnoge dela, ki so jih že v poprejšnjih službah začeli, so še le kakor škof doveršili, postavam „šolo veseliga petja“ in popravo cerkvenih pesem.

Njih naj obširniši delo pa je „Djanje Svetnikov“, pri katerem so zlasti na to gledali, da so kolikor mogoče take svetnike izvolili, da bi bili kmetom in rokodelcem v zgled. Veliko življenjopisov so sami zložili, vse druge pa prebrali in popravili. In ker po dnevu časa niso imeli, so si spanja pritergovali, ter si ravno pri tem delu oči toko pokvarili, da so zadnje leta z očali še komaj težavno brati in pisati zamogli.

Razun tega so pridno pisali tudi za bogoslovne časnike nemške kakor slovenske. Čez vse draga pa jim je bila „Zgodnja Danica“, ki v Ljubljani izhaja, toliko le-

pega branja donaša, pa je, žalibog! med Slovenci še vse premalo razširjena. Še pri poslednjih duhovskih vajah na Slatini malo dni pred smertjo so jo duhovnom živo priporočali ter rekli: „Moja želja je, da bi vsaka fara vsaj eno „Zgodnjo Danico“ imela; ako dušni pastir in tudi nihče drugi ne zmore jo naročiti, naj se naroči na moje stroške, da bo za občno rabo.“

Njih tretja zasluga pa jim gre kakor *podporniku in svetovavcu drugih pisateljev*. Kdorkoli je kaj slovenskega pisal, jih je rad za svet poprašal, ki so ga tudi vselej radi dali. Še celo iz ptujih škofij so jim spise pošiljali s prošnjo, da bi jih pregledali, popravili in priporočili. In zares, zadosti je bilo, da je le njih ime na bukvah natisnjeno bilo, da so Slovenci z veseljem po njih segli. Zlasti pa jih je veselilo, ko se je l. 1851 *društvo sv. Mohorja* v Celovcu osnovalo, z namenom, dobre in podučljive knjige za Slovence izdavat, zakaj kar se je njim nekdanj odreklo, so vidili zdaj vresničeno. Ročno so priložili k vtemeljenju društva 500 gl., ktere nja predstojnik v zahvalnem listu „vogelni kamen društva“ imenuje; pozneje so mu skoz več let ves čisti znesek Drobčinic v pomoč podarili, ter mu ostali noter do smerti dober prijatelj.

Slovenci! povejte zdaj sami, ali ne smemo škofa Antona Martina po pravici steber slovenskega slovstva imenovati? — Mož, kateri svoj narod tako ljubi in tako za nja blagor dela, zasluži, da mu narod častit spominek hvaležnosti postavi; zaupamo, da tudi Slovenci to svojo dolžnost dopolnili bodo!

XIV.

Škof Anton Martin zvezda katoliške cerkve.

Ljubezen ima to posebno, da nikdar ne reče: zadosti je; temoč če je še toliko za tistega delala in terpela, kterega ljubi, želi vendar še vedno več in več zanj delati in terpeti. Taka je bila ljubezen pokojnega škofa do Boga in bližnjega. Vse imenitne in težavne dela, ki smo jih dosihmal premišljevali, niso zadostile njih goreči ljubezni; meje škofije in drage slovenske domačije so bile za njo pretesne. Daleč čez te meje je razprostirala perutnice svojega svetega hrepenenja: ker so vse ljubili, so želeli vse zveličati; oni so zares zvezda katoliške cerkve.

Pervo delo, ki daleč preseže škofijske meje, je *vstanovljenje bratovšine sv. Cirila in Metoda*.

Njih serce, ki je narod le zavolj Boga in v Bogu ljubilo, je ravno to čez vse bolelo, da so Slovani, nekdanj po sv. bratih Cirilu in Metodu v edino pravi katoliški veri zedinjeni, vendar zdaj ravno v veri tako razcepleni, da je joj! Prav radoljub je tisti, kterega ta nesreča čez vse boli, in si po vsi moči prizadeva, to rano zaceliti. Da bi nam vsem stezo pravega rodoljubja pokazali, so osnovali nam vsem dobro znano bratovšino sv. Cirila in Metoda, ktera moli za poedinjenje vsih Slovanov v katoliški veri.

Ravno smo duhovniki eksercicije v frančiskanskem samostanu v Brežicah l. 1851 obhajali, ko so nas hotli sami

priti v to bratovščino povabit. Ali smertna bolezen, prvi vzrok njih prerane smerti, jih je v Celji na smertno posteljo položila. Toliko bolj pazljivo smo branje tega povabila poslušali; zakaj zdelo se nam je, da poslednjo voljo svojega očeta poslušamo. Blezo vsi smo ročno takrat se v to bratovščino zapisali. Škofu pa menda Bog zato ni dal veselja, ki bi ga bili v tisti uri med nami imeli, da njim je bilo placilo v nebesih še večji prihranjeno. Ko je poterjenje bratovščine iz Rima dospelo, so pisali dušnim pastirjem prelep list, da naj tudi verne v to bratovščino povabijo. Zaslišimo le nekatere besede:

„Ko je sv. mučenik *Peter Aleksandrijski* zavolj vere v ječi bil, se mu prikaže Kristus v svitem, snežno belem oblačilu, ki je pa bilo od zgor do zdol raztergano. Prestrašen škof vpraša Gospoda: „Gospod, kaj pomeni to? Kdo ti je oblačilo raztergal?“ Kristus odgovori: „To je storil Arij, kateri je skoz svojo krivo vero mojo cerkvo že raztergal in jo bo še bolj raztergal.“ — Kar je začel Arij v 4. stoletji, so doveršili hudobni zapeljivci v poznejših stoletjih.... Cerkva je na dva velika kosa razceplena in ta nesreča je zlasti britko *Slovane* zadela. Več ko dve tretjini ste odcepleni od debla katoliške cerkve. V prepadu cerkvenega razkolništva je utonila Slovanom zvezda keršanskega izobraženja, ki jim je v devetem stoletji po splošnem skoz keršanstvo posvečenem pismenskem jeziku tako veličastno zasijala; v tem globokem breznu je zginila Slovanom juternja zarja vzajemnega slovstva. Serce naroda, sv. vera namreč, je bilo raztergano, in Kristus nam kaže še dnešni den bolj kakor kedaj raztergano oblačilo sv. cerkve posebno med Slovani, kateri si med seboj stojé tako blizo — in vender tudi tako

daleko!... Povabim tedaj vse duhovnike in vernike, celo naše odločene brate in sestre v to družtvo molitve... Veči kakor bo naše družtvo, močnejši bo vojska vojšakov Kristusovih za kraljestvo božje na zemlji. Naše orožje molitva in dobre dela, ne seka nobenih ran, temuč jih celi, potere vse zaderžke, zmaga naj serditiši sovražnike, pridobí narode in kraljestva, je vselej nepremagljivo in nam je porok gotove zmage tudi čez ledeno razkolništvo; zakaj „veliko zamore stanovitna molitev pravičnega.“ (Jak. 5, 16.) In če nam tudi ni dano časa in ure vediti, ki jo je Oče v svoji mogočnosti za poedinjenje odločil, bomo vendar moč zedinjene molitve vidili in bomo priče naj čudovitejših spreobrnjenj: „Veste pa moji bratje, da če je kdo od resnice zašel in ga kdo spreoberne, njegovo dušo smerti reši in obilnost grehov zakrije.“ (Jak. 5, 18—24.) Morebiti še niste nikoli za spreobrnjenje razkolnikov „v imenu Jezusovem prosili. Prosite in bote prejeli, da bo vaše veselje popolnoma.“ (Joan. 16, 24.)

Za družtveno cerkvo so odločili cerkvo sv. Jožefa v Celji ter skerbeli, da se je v njej lep oltar v čast sv. bratov Cirila in Metoda postavil. Čelo leto so pridno izpisovali iz časnikov, karkoli to bratovščino zadeva in o godu sv. apostolov vsako leto lepo pismo vsim družbanom po „Zgodnji Danici“ pisali, da bi njih gorečnost še bolj vneli. In zares, ne kar po slovenskih ampak tudi po nemških škofijah je bila ta bratovščina preveselo sprejeta, ter šteje dosihmal menda že nad poldrug sto tisuč družbanov.

Kakor lepa juternja zvezda sveti ta bratovščina na obnebji katoliške cerkve in ji obeta lepši prihodnost, in pobožno rodoljubje škofa Antona Martina jo je na nebo pripelo.

Drugo delo od prvega težavniši, ki so ga v slavo katol. cerkve prevzeli, je pomoč pri obnovljenji svetih redov v Avstrii. Kakor hudi duh povsod po sveti svojo luliko trosi, tudi samostanom (kloštrom) ne prizanaša; le temveč si prizadeva, ravno v kloštre, ki so tabori kat. cerkve, raznega smetja mlačnosti in drugih razvad zasijati. Kakor dobra mati večkrat hišo posnaži, skerbijo sv. Oče, rimski Papež, tudi zato, da se od časa do časa kloštri natanjčeniši pregledajo, da se popravi, kar je popravljanja potrebno. Ravno leta 1852 so sv. Oče tudi za naše cesarstvo tako apostoljsko obiskavo samostanov naročili, jo Praškemu kardinalu in nadškofu izročili, kateri so pa zopet pokojnega Antona Martina prosili, da bi jim kar red sv. Benedikta zadeval, ljubeznjivi pomočnik bili.

Akoravno bolehn, so radi pomoč obljubili, zakaj v volji nadškofovi so voljo božjo spoznali, kakor so rekli. Čez visoke gore, po slabih cestah, pri mrazu in vročini so obhodili v nekoliko več kakor enem letu: Moravsko, Česko, Avstrijansko, zgornjo Štajarsko, Koroško, Solnograško in Tirolsko deželo, obiskali petnajst opatij in doveršili slavno svoje delo, ki jih je toliko truda stalo. Zakaj dvakrat na den, v jutro in na večer so v pobožnih govorih sine sv. Benedikta učili, celi den pa s posameznimi se pogovarjali in njih stan preiskavali, ter si spanja pri-tergovati morali, da so svoje dolžne molitve opravljali. Pri vsem tem vendar keršanskega zatajevanja niso pozabili in si nobenega polajšanja dovolili. Hotli so z minih pri navadni mizi obedovati in niso terpeli, da bi se jim bolje postreglo; in kjer sv. branja med jedjo niso našli, so ga hitro vpeljali, tako da so jed vselej molčé in v poslušanji pobožnega branja zavživali. Zaslužili so tedaj

lepo ime: „*Naj pridniši pomočnik apostoljske obiskave*“ ki jim ga Pražki kardinal v nekem dopisu dajo, in smemo zaupati, da jim je ravno to težavno delo „*veliko biserov v tisto krono vpletlo, ki jih je unkrāj groba čakala*“, kakor so jim kardinal v drugem listu pisali.

Ko je že solnce njih življenja zahajalo, jim je hotel Bog priliko nakloniti, še *tretje delo* izpeljati, s katerim so zopet svojo ljubezen do kat. cerkve lepo naznanili, pa se tudi presrečno na bližno smert pripravili. Mi menimo njih *romarsko potovanje v Rim k grobom sv. apostolov Petra in Pavla*, s katerim so silno imenitni odpustki sklenjeni.

Za binkoštno praznike lanskega leta 1862 so namreč sklenili sv. Oče 27 mučenikov, ki so v azijaškem cesarstvu Japanu slavno smert za vero Jezusovo prestali, razglasiti *svetnike* ter so pisali vsim škofom celega sveta, da bi bila za nje posebna tolažba, ako bi jih k tej slovesnosti v Rim prišlo, kolikor bi bilo naj več mogoče. Akoravno bi bila mogla starost in bolehnost pokojnega škofa pred to dolgo in nevarno potjo strašiti, je vender zmagala ljubezen do sv. Očeta, da so se serčno na pot podali. Vender vse, kar so pred odhodom še storili in govorili, nas je moglo v misli poterjati, da za gotovo menijo, da ne bojo več domu prišli! Oj vsaj so se le za malo tjeđnov prerajtali!

Skerbno so vredili vse svoje pisma in vse tako naročili, kakor je navada le na smertni postelji. Od svojih korarjev in duhovnov so vzeli prijazno pa tudi resno slovo.

Po slovo so prišli tudi v duhovnico in se bogoslovcem v molitvo priporočili. Slovo so vzeli tudi od mestnih prebivavcev, ker so pri Šmarnicah, ki so se ravno obhajale, na prižnico stopili in kaj ganljivo sebe in poslušavce Marii priporočili. Na večer pred odhodom so še spoved opravili in ponižni, kakor vselej, celo na tihem le od svojega strežeja spremljani, pot nastopili. Prelepo pa je bilo slovo, ki so ga v posebnem pastirskem listu od škofije vzeli, kakor se je bral pri njih odhodu po vseh cerkvah škofije.

Potovali so čez Bavarsko, Švicarsko, Francosko in potem čez morje v Rim. Na poti jih je zlasti serce bolelo, viditi toliko luteranskih cerkev, ki so nekdanj katoliške bile, ktere zdaj vse prazne in otožne žalujejo. „Njih otožni stan oznanuje glasno, da jih je domač gospod zapustil“, so pisali. Na barki, na kateri se je tudi veliko Francozkih duhovnov peljalo, so pa imeli neko posebno veselje. Ti so jih namreč prosili, da bi jim blagovolili naglasiti pesem „Zdrava morska zvezda“ v čast Matere božje za srečno pot čez morje. Radi so jim dovolili in lepo so celo pesem speli francozki duhovni in jim odgovarjali pri navadnih molitvah za potujoče.

V Rimu so v zavodu za nemške učence s tremi nadškofi in z dvanajst škofi prebivali. Pri sv. Očetu so si izprosili posebni pogovor, da bi se jim dostojno zahvalili za dovoljeno preselitvo Lavantinskega škofijstva. Nad četertinko ure je terpel pogovor, in z velikim veseljem so poslušali sv. Oče, kar so jim škof od pobožnega serca Slovencev pripovedovali, ter jim iz globočine serca sv. blagoslov za vso škofijo podelili.

Od sv. Očeta k posebni časti povzdignjeni, so prišli domu kakor „*prisednik apostoljskega sedeža njih Svetosti*“ in „*meščan rimski*“, ter so v Beču nekterim prijateljem celo mirno rekli: „Bil sem v Rimu in zdaj bom umerl.“ 20. Junia so prišli zopet celo na tihem domu; pot od kolodvora so peš opravili, in okoli 10 ure v stolni cerkvi tiho sv. mešo brali, da bi se Bogu za srečno pot dostojno zahvalili. Na praznik sv. apostolov Petra in Pavla so v kaj serčnem nagovoru pozdravili verno ljudstvo in tako nadušeno govorili, da jim je poslednjič beseda opešala, — vernim po škofi pa so sopeset prelep list pisali in jim papežev žegen podelili.

Tako so bili pokojni škof ves čas svojega višega pastirstva pobožno vdan sin sv. cerkve, podpornik njenih visokih namenov, nepremagljiv vojskovavec za njeno slavo in pravice, v resnici *zvezda katoliške cerkve*; zakaj „kteri jih veliko podučujejo k pravičnosti, se bodo svetili kakor zvezde vse večne čase.“ (Dan. 12. 3.)

XV.

Škof Anton Martin zgleđ visoke keršanske čednosti.

Veliko si je sv. apostel Pavl prizadeval za zveličanje duš, ali dobro je vedel, da to za zveličanje njegove lastne duše še ni zadosti. Poln skerbi za lastno dušo piše: „Strahujem svoje telo in ga v sužnost devam, da v tem, ko drugim pridigujem, sam pogubljen ne bom.“ (1 Kor. 9, 27.) Zares skoraj nad človeško moč veliko so delali tudi pokojni knez za zveličanje duš, ali pri vsem tem zavolj

lastnega zveličanja še niso bili brez straha: temoč z veliko gorečnostjo so si prizadevali, svoje lastno serce posvetiti in po stezi vednega zatajevanja priti v nebeško kraljestvo.

Koliko jih je lastno zveličanje skerbelo, bo pričala naslednja zgodbica. Svoj rojstni den so radi v samoti in v pobožnih vajah preživeli. Ko so še v šent-Andreji bili, so že predni večer večidel peš se podali na svojo ljubo grajšnico, Türn imenovano. Prigodi se, da je enkrat njih spremljevalec ravno bukve sv. Alfonza pri sebi imel, v katerih je bilo od dolžnost škofovih govorjenj. Ko to zvejo, grejo na večer k njemu, rekoč: „Posodite mi to knjigo za dnes in jutre, ker dolžnosti škofove zapopada; ta predmet bo gotovo naj pripravniši za premišljevanje juteršnjega dneva.“ Tukaj vidimo, kako resno so te den v to obnili, da bi sami od sebe rajtengo tirjali, ali so pretečeno leto svoje dolžnosti dopolnili ali ne, in premišljevali, kakošne sklepe bi za novo leto naredili, ki jim ga utegne previdnost božja podariti.

Večkrat so opominovali bogoslovce, da naj radi berejo življenje svetih mešnikov in naj si ovega svetnika v svoje posebno počesenje in v zgled izvolijo, do kterega vsakega zmed njih serce naj bolj nagiba. Kar so bogoslovce učili, so tudi sami storili.

Svetnik, kterega so oni s posebno pobožnostjo častili, je bil *sv. škof Frančišk Salezijan*. V šent-Andreji in v Marburgu smo našli v njih molitvarnici v stolni cerkvi, kjer so svoje vsakdenje obiskovanja sv. rešnega Telesa opravljali, poleg obiskovanj sv. Alfonza tudi Filotejo sv. Frančiška Salezijana, tako da vemo, ktera knjiga jim je

služila za vsakdenje pobožno branje. Kakor so v vladanji škofije tega sv. škofa posnemali, ravno tako tudi v svojem znotranjem življenji.

Kakor te sv. škof so bili tudi oni sovražnik vseh zvananjih posebnost, ki se tolikokrat najdejo tudi pri sicer pobožnih osebah; vsaj pravi sv. pismo, da „je vsa lepota kraljeve hčere od znotraj,“ — ta kraljeva hčer pa je naša duša. Nihče ni zapazil kedaj kaj posebnega v njih zvananjem življenji, bodi si v tej ali oni čednosti. Med ljudmi so bili prijazni pa tudi resni, vselej pa častitljivi, ali smo jih vidili pri oltarji, ali pri delu v njih sobi, ali v prijazni tovaršii. Vsak jih je zamogel ljubiti, vsak pa jih je moral spoštovati.

Kakor te sv. škof so bili tudi oni po naturi nagle jeze, katero zmagati so imeli hudo vojsko zuper samih sebe noter do smerti, in velikokrat so v britkosti svojega serca obžalovali, če jih je te sovražnik v še tako mali stvarci premagal. Pa kakor se pravemu vojškaku Kristusovemu spodobi, so si prizadevali vsako zgubo nadomestiti s toliko slavniji zmago skoz to, da so pregrešek urno popravili, kakor hitro so zapisali, da so morebit koga s katero preojstro besedo razžalili. Ko so še špiritual bili, jim je neki sicer pridni bogoslovec, ki je pa tudi nagle jeze bil, odgovor dal, ki je zuper spoštovanje, ki gre predpostavljenim. To je tudi njih spekle in odpravili so ga s precej ojstrimi besedami. Pa le malo minut je preteklo, so ga že nazaj poklicali, in s kaj milim obličjem mu neke bukve podali rekoč: „Oba imava enaki pogrešek, da sva prenagla. Sprejmite to knjigo v spomin, kakor znamnje moje ljubezni do vas.“ — Ko so enkrat že škof enemu

svojih korarjev v nekem sitnem poslu nekoliko ojstro odgovorili, akoravno so besede le samo reč, nikakor pa osebo zadevale, jim je že vest toliki nepokoj delala, da so ročno popoldne tistega korarja poiskali, in prijazno smehljajé se, se mu bližali rekoč: „Se moreva zopet spraviti, zakaj pisano je: „Solnce naj ne zajde nad vašo jezo.“ Večkrat so močno žalostni svojim prijateljem tožili, da so se pri tem ali onem svarjenji zopet pre naglili in nekatere preojstre besede govorili, kar pogosto pa še res ni bilo. In vidilo se je, da je pri takih priložnostih njih sercu dobro djalo, ako so se jim nekatere tolažljive besede povedale. Menda ravno strah, se zopet skoz naglo jezo pregrešiti, je bil kriv, da so včasi zares predobri in preveč prizanesljivi bili. Ako jim je kdo oporekel, da taka prizanesljivost je vender prevelika, so djali: „Jaz pa se držim besed sv. Frančiška Salezjana, da je ležej od prevelike mehkote kakor od prevelike ojstrosti odgovor dati.“ Mende ravno to je bil tudi vzrok, da so tega svetnika posebno ljubili, ker je tudi on veliko let hudo vojsko imel, svojo naglo naturo premagati.

Kakor sv. Frančišk so si tudi oni memo *pohlevnosti* naj bolj prizadevali za sv. *ponižnost*. Vsaj ste oni dvojčkini sestri, ki se ločiti nikdar ne daste; ste čednosti, brez katerih nihče učenec Kristusov biti ne more, kakor sam pravi: „Učite se od mene, zakaj jaz sem pohleven in iz serca ponižen.“ (Mat. 11, 29.) Prijatelj prave ponižnosti pa so močno sovražili tisto *spako* ponižnosti, ki se na videz globoko priklanja, in v ponižnih besedah se ponižuje, pa skoz vse to le čast ponižnosti iše, ker hoče za ponižnost spoznana biti. Imenovali so jo „*sloko ponižnost*“, pred ktero, kakor pred najgerši ošabnostjo so

mlade duhovne pogosto svarili. Po njih misli je bila prava ponižnost: nikjer se naprej siliti, služb ne iskati pa se jih tudi ne braniti, ampak se celo predpostavljenim v roke dati, da naj z nami storijo, kar hočejo, — zaničevanje in obrekovanje pa tiho in z veselim srcem prenašati. In *v tej* ponižnosti so nam zares zgled velike popolnosti zapustili.

Nikdar niso oni časti in visokih služb, ampak vselej je čast in so visoke službe njih iskale. Pa tudi nikdar se niso nobene službe ne ustrašili, ne branili, če so jim jo predpostavljeni izročiti sklenili. Vsaj ponižni človek ve, da nihče sam iz sebe kaj dobrega ne zamore, ampak da volja in moč od Boga pride, kateri zamore pa tudi skoz naj slabšega človeka naj večje dela storiti, ravno ker je vsemogočen. In ravno ker so pri vseh delih le v Boga, nikdar pa sami v sebe zaupali, se tudi niso nobenih zadržkov ustrašili, ker so vedili, da kar Bog hoče, ljudje ubraniti ne morejo. Ravno njih ponižnost pri vseh delih, taka je naša misel, je storila, da jim vse tako po sreči izteklo in da je bil božji blagoslov vidno nad njimi.

Če se je potem zgodilo, in takih britkost je pač veliko čez nje prišlo, da so se njih delom slabi nameni podtikali, se nam je zdelo, da imajo kamnito serce, tako malo jih je vse to zadelo. „Ljudem se mora pustiti govoriti, sami pa moramo storiti, kar je prav,“ so rekli. Težko so bili pregovoriti, da bi bili časnik brali, v katerem je bilo od njih osebe govorjenje, bodi si že pohvala ali graja. Pa vendar so se ležej še razsklenili, da so svojo grajo brali, kakor pa svojo pohvalo. „Tako hvaljenje nič ne koristi, ampak le popači človeka,“ so djali. Ko je neki mešnik večkrat v časnike pisal, koliko se trudijo

in koliko dobrega storijo po misjonih, so od začetka le pohlevno rekli, morebit bi bilo boljši, od takih reči ne govoriti. Pozneje pa so naravnost djali: „Jaz vam prepovem, čez misjone še kaj pisati; ta vedna hvala bo storila, da nam bo Bog vzel svoj žegen.“ — Naj težji skušnja za njih ponižnost pa je bila, ako jih je kdo podložnih razžalil. Če so ga hotli kakor škof kaznovati, so se bali kakor kristjan zuper ponižnost se pregrešiti, ktera osebno žalenje tiho prenašati veljeva. Le težko so se dali pregovoriti, da bi kakor škof kaznovali, rajši so kakor kristjan molčali in odpustili; tako da si je zamogel vsak, kateri jih je razžalil, njih posebne prizanesljivosti in dobrotljivosti zvest biti. Zares le v življenji svetnikov se berejo taki zgledi ponižnosti, kakor so nam pri naslednji priložnosti enega dali. Pride enkrat nekoliko kmetov jih prosit, da bi njih podružnico v faro povzdignili, kar se pa nikakor ni moglo zgoditi. Ko vse prošnje niso nič pomagale, se je eden zmed njih tako razserdil, da jim v svoji sirovosti v lice reče: „Niso vredni, da so škof.“ Kdo bi se čudil, ako jim je pri teh besedah morebiti hudo pri sercu pogorelo. Pa kaj so storili, da bi jezo zadušili in ponižnost ohranili? Eden teh kmetov je pozneje sam svojemu farmeštru takole pravil: „Pri teh besedah so križec, ki jim je na zlati verižici na persih visel, v roko vzeli in precej dolgo britko martro gledali. Niso na to besede odgovorili, ampak celo mirno nam rekli, da smemo iti. Pa ne dolgo so ravno tistega, ki jih je tako hudo razžalil, nazaj poklicali, ter rekli: „,Ker vam nisem mogel dovoliti, za kar ste me prosili, bi vam vsaj rad stroške potovanja povernil. Nate tole za popotnico.““ In pri teh besedah so mu bankovec za 10 gl. v roko potisnili.“

Kakor sv. Frančišk so bili tudi oni *mož zatajevanja samega sebe*, ki iz ponižnosti izvira in jo podpira. Od sv. Frančiška se bere, da je v svojem velikem dvoru vendar vedno le v celo mali hišici prebival, tudi Anton Martin so zlasti v Marburgu več del časa v mali izbici prebili, ki ni veliko večja od miniške hišice. — Sv. Frančišk je imel vsak teden svoje posebne poste, tudi Anton Martin so jih imeli. Dvakrat na teden so si zajterk pritergali in eden post za svoje, drugega pa za grehe svojih ovčic Bogu darovali. In če so si poslednje leta te post nekoliko zljajšali, da so nekoliko toplega v jutro vzeli, so to le storili od svoje bolehnosti prisiljeni. — Sv. Frančisku je bilo pri mizi vedno zatajevanje za tovarša, brez razločka je jedil tudi prav neokusne celo neslane jedi, in škof Anton so si prizadevali, ga posnemati. Naj veči težava za njih družino je namreč bila, da ni nikdar vedila, ktere jedi ljubijo in ktere ne. Celó če so boleni bili, niso nikoli v kuhinjo vedenja dali. Jedí, ki bi jim utegnile škodovati so memo pustili, pa ne rekli besedice. Vselej brez in celo zuper njih voljo so mogli domači gospodje potrebno naravnati, če so pri škofu kako bole-
nje zapazili.

Kakor sv. Salezjan so bili tudi oni *mož ubožtva*. Ubožno je bilo njih stanovanje, imeli so pohišje, ki bi ga prosti meščan sedanje dni ne hotel rad terpeti. Sedeli so vedno na terdem, nepolitiranem stolecu, ki si so ga še kaplan omislili, in ki jim je pri molitvi tudi za poklek-niti služil; pred očmi pa so imeli britko martro. — Ubož-na je bila njih obleka; naj rajši so nosili talarje iz suknja, ki se je za bogoslovce kupovalo, in le težko jih je bilo pregovoriti, da so se pri posebnih priložnostih draž-

jih oblačil posluževali. Ubožna je bila njih postrežba, pa le ker so sami tako hotli. Postreči so si pustili le vpričo drugih zavoljo visokosti svojega stana, na skrivnem so si odrekli tudi naj potrebniši postrežbo. Kakor so bili od nekdaj vajeni, so si tudi še kakor škof posteljo vsak den sami postelali, le zadnji čas se jim je strežej tako dolgo vsiloval, da so mu poslednjič to delo prepustili. — Na misjonih so še bolj ubožno živeti hotli. Niso hotli nobene prednosti pred drugimi duhovni imeti. Še svojemu kaplanu, če jim je hotel kaj postreči, so rekli: „Ni treba, vsaj si to lahko sam storim, zadosti je, da mi pri sv. meši strežete.“

Ni pa bil njih namen, da bi si zaklade zberali s tem, kar so sebi skoz zatajevanje in ubožtvo pritergali; temuč da bi toliko več premogli za čast božjo in duš zveličanje — bili so *mož daritve*. Za Boga in za blagor duš so dali in darovali vse, kar so imeli in kolikor so imeli, tako da jim je pogosto le še za potrebo ostalo. Večkrat se je prigodilo, da jih je kateri njih duhovnov v kak dober namen za pomoč prosil, ali odgovorili so: „Zdaj vam némam kaj dati, pa opomnite me drugokrat, kadar zopet kak dnar dobim.“ Včasi so veči znesek obljubili, pa le nekoliko dali, ter rekli: „Za zdaj ne morem več dati, pa opomnite me za ostalo o pravem času, da ne pozabim.“ Včasi tisti, ki je dobroto prejel, še njih imena ni vediti smel. Tako beremo v nekem listu od leta 1847: „Plačajte za Gospoda J. 100 gl. in jim pišite, da dobrotnik noče imenovan biti.“

Ta radodarnost pa pri njih ni bila le narurna mehkost in darežljivost, ampak prepričanje, da je *dolžnost škofova*, kakor sv. Pavl piše: „Škof mora biti radodaren.“

(Tit. 1.) Zato so nevredne berače oestro imeli in cestna beračija jim je bila prav v dušo zuperna. Zuper to beračijo so pogosto celó pridigovali in ljudi opominovali, da naj bodo dobrotljivi do domačih ubožcev, bolj ko morejo, pa naj ne zapravljajo svojih darov pri beračih, katerih potreb in vrednosti ne poznajo. Enkrat po taki pridigi so silno žaljiv list prejeli, v katerem jim je neki neznani castni potepin hudo maščevanje žugal, ako se še enkrat prederznejo, zuper berače pridigovati. — Njih domači kaplan je bil milošnar za skrivne berače boljših stanov, njih stara teta pa milošnarica za cestne berače. Njej je bila dvojna milošnja predpisana. Veči znesek je šmela dati čedno oblečenim beračem, manjšega pa umazanim in razterganim. Taki ljudje se ve da, ki hočejo le lenobo pasti in na stroške drugih dobro živeti, so jih potem okoli ogovarjali, da so terdoserčni, neusmileni, lakomni. Vedili so to, ali molčé so prenašali.

Vzrok takega obnašanja je bil namreč ta, da enkrat niso hotli cestne beračije množiti s svojimi dari, — drugič pa, ker so vedili, da na premoženje škofovo ima pravico *cela škofija*, in da so duhovske potrebe po škofii prvi in naj viši cilj in konec radodarnosti škofove. In zares, kar to zadeva, ni imela njih radodarnost ne konca ne kraja. Je šlo za popravilo in lepšanje cerkev, za povzdignjenje službe božje, za eksercicije in misjone, za izrejo dobrih duhovnov ali učiteljev, za tisk in širjenje dobrih knjig: takrat jih ni bilo še le treba za pomoč prositi, ampak sami so jo ponudili — pogosto celo *vsilili*. Resnica je, kar je nekdo po njih smerti v nekem Bečkem časniku pisal: „Oni so pastali čudodelnik, zakaj zdelo se je, kakor da bi se pičli dohodki Lavantinskega ško-

fijstva množili sami od sebe, tako mnoge so bile dela, ki so jih Anton Martin storili v zveličanje svojih ovčic.“ Ta skrivnost se da le takrat razumeti, ako pomislimo, da so sami sebi malo dovolili in vender ubožno živeti in umreti hotli. Kar so želeli, so tudi dosegli Bogu čast in v blagor škofije. Ubožno so živeli, ubožni so umerli, kakor ubožec so hotli tudi pokopani biti, česar nas bo njih oporoka prepričala. Tako so posnemali svojega firmskega patrona sv. Martina, od kterege cerkva poje: *Martin, tukaj ubog in ponižen, bogat v nebesa gre.*

Kakor sv. Frančišk so bili tudi oni mož *neutrudene delavnosti*. V pridigi pri njih pogrebu je bilo rečeno, da jih ni nikdo kedaj brez dela vidil, in to je popolna resnica. Praznovanja niso poznali in počitek so si le v oziru na svojo bolehnost dali; še celo, ako so se sprehajali, so popir in svinčnik seboj nosili, da bi si dobre misli zaznamovali, ki so jih čez to ali ono reč imeli. Veči del svojih lepih pesem so osnovali na svojih samotnih sprehodih. Ako jim je bil dan za delo prekratek, so noč dostavili in si spanja pritergali. Še ko so nadfarmešter v Vuzenici bili, so vidili kaplani gostokrat še ob ednajstih po noči luč v njih sobi in ob treh čez polnoči so že zopet vstali in pisali. Le tako se da tudi razumeti, kako so v tistih kratkih letih toliko obširnih knjig spisati zamogli. To neutrudljivo delavnost so tudi kakor škof ohranili. Eden njih strežejev je pravil, da mu je naj težje povelje bilo, jih zjutraj ob štirih zbudati, potem ko jih je še pozno po noči delati slišal. Še le po tisti hudi bolezni l. 1851 so počitek do petih zjutraj podaljšali.

Kakor sv. Frančišk so bili tudi oni mož *molitve*. Ob šestih zjutraj so sv. mešo služili, na katero so se skoz

znotrajno molitvo pripravljali in po kateri so duhovne ure molili. Ako je količkaj čas dopustil, so prišli ob osmih zopet k korski meši. Četertinko pred poldnevom so obiskovali z bogoslovci sv. rešnje Telo in opravljali posebno izpraševanje vesti. Popoldne so radi ob treh hodili k korskim večernicam, in v Marburgu, ako jih le kaj zadrževalo ni, vsak den tudi k litanijam, katerim so tukaj obiskovanje sv. rešnjega Telesa dodajali. Proti večeru so zopet molili duhovne ure, po večerji pa v sredi svoje družine večerno molitvo s splošnim izpraševanjem vesti opravljali. Mizna molitev se je vselej na glas molila; domač kaplan jo je molil, blagoslov pa so sami govorili in dajali. Ob nedeljah in praznikih so radi obiskovali tudi predpoldenske in popoldensko službo božjo. Sv. spoved so pogosto opravljali, gotovo vselej, preden so se na kako pot podali. Pa tudi na potih so radi pogosto k spovedi hodili in kaj radi pred vsakega mešnika brez razločka pokleknili, da bi v vsi ponižnosti od svoje vesti rajtengo dali. — S posebno gorečnostjo pa so Marijo, mater božjo častili in vsak večer preden so spat šli, njej v čast sv. roženkranc molili. Zlasti pa so v žalostno Mater božjo svoje zaupanje stavili, ktere podoba je nad njih posteljo visela. Karkoli jim je bilo na sereu, na to podobo so pogledali, — kadarkoli so od doma šli, na to podobo so se ozerli in večkrat še med vratami postali ter se z ozirom na to podobo Marii priporočili. Tudi v poslednji bolezni smo lahko spoznali, da jih je pogled te podobe posebno tolažil.

Kakor hiša sv. Frančiška je bil tudi njih dvor očevska hiša vsih mešnikov. Kdorkoli je prišel, jim je bil ljub in drag; in več mešnikov ko so okoli sebe imeli,

bolj so bili veseli. Vse mešnike so k mizi vabili, kolikor mogoče in zlasti starejši gospode tudi prenočevali. Celo svoj voz so jim radi ponudili, in jih povabili, da bi se za kratek čas na njih grajšinico peljali, kamur so jih radi sami spremili, ako jim je čas dopustil. Radi so tudi bolene mešnike vabili, da naj pridejo k njim zrak spremenit in zdravje okrepčat. Njih domač kaplan pa je imel povelje, gostom kratek čas delati in skerbeti, da bi jim kaj ne manjkalo. Pogosto so še sami pogledat prišli, ali so z vsim lepo prevedeni. — Kdo bi se tedaj čudil, da so jih mešniki tako radi obiskat hodili, vsaj so se v njih hiši tako domači čutili, kakor otroci v hiši svojega Očeta.

Po zgledu sv. Frančiška so bili slednjič *ljubeznjivi oče svoje družine*, katero so ljubili kakor svoje otroke, ktera je pa tudi njih kakor očeta ljubila. Njih velika ponižnost in prijaznost je bila kriva, da je vsak brez straha k njim šel in jim potožil, kar mu je bilo na sercu; poterpežljivo so poslušali in tolažili in pomagali, kakor so zamogli. Oni, ki so svoje duhovne učili, da naj lep red v svojih hišah imajo, so tudi sami kaj lepo vse v redu imeli. Lepo se je verstilo delo, molitva in druge pobožne vaje; tako da so mnogokrat gostje vsi osupnjeni djali: v njih hiši je kakor v kloštru. Večerno molitvo so vselej z družino opravljali, katero so med letom bogoslovci, v šolskih praznikih pa sami, v Marburgu pa skoz celo leto sami naprej molili. Da le ni bilo presilnega dela, je smela družina vsak den k sv. meši iti, v postu pa ji je bilo zapovedano. V postu so ji vsak den po meši tudi sv. evangelj in še druge molitve brali, ko se je pa velikonočna spoved približala, so sv. evangelju tudi kerš. nauk od zakramenta pokore in sv. rešnjega Telesa pri-

dajali, da bi zamogla družina velikonočno spoved toliko pobožniši opraviti. Po zimi ob nedeljah smo jih ob večerkih večkrat vidili z bukvami v rokah se v veliko družinsko izbo podati, kjer so se po celo uro pomudili in družini kaj lepega brali in razlagali. — Je zbolel hlapec ali dekla, so jih pridno obiskovali in tolažili; je pa kdo na starost onemogel, je bila posebna hiša odločena, kjer je stanovanje in pomoč našel. Še v svoji oporoki nekdanje družine niso pozabili. Ni moglo tedaj drugače biti, kakor da jim je bila družina iz celega serca vdana. Kadar so škof od doma šli, je bil za družino vselej den žalosti, in marsktero oko se je razsolzilo, če so vedili, da jih več tjednov vidili ne bodo. Nasprot je zopet vse oživelo, ako se je den prihoda približal. Vse je k vozu hitelo, vse za sv. žegen prosilo, in vsak je bil srečen, ako je le besedico iz njih ust zaslišal.

Kdorkoli je le nekoliko dni v njih dvoru prebival, je moral občutiti in spoznati, da v tej hiši prebiva in vlada *katolišk škof — pobožen mešnik — keršansk gospodar*.

XVI.

Škofa Antona Martina blažena smert.

Starodaven in resničen prigovor pravi: Kakoršno življenje takšna smert; sv. Duh pa govori: „Dragocena v očeh božjih je smert njegovih svetnikov.“ (Ps. 115, 15.) Nadjati se je bilo, da škof, ki so vsi v Bogu in za Boga živeli, bodo tudi sladko in srečno v Bogu zaspali in da bodo

viši pastir, ki so v življenji toliko lepih zgledov svojim ovčicam dali, tudi v smerti še lep zgled nam zapustili. In zares vse, kar se je pred njih smertjo — pri njih smerti — in po njih smerti godilo, je bilo tako spodbudljivo in tolažljivo, da moramo reči: ako je bilo njih življenje v očeh božjih dragoceno, je bila njih smert še dragocenejša. Hotel jim je Bog tako blaženo smert podeliti, da bi tudi nas toliko močnejši k posnemanju njih čednost spodbudil ter nam prav jasno pokazal, da ako hočemo tako srečno umreti kakor oni, moramo tudi tako pobožno živeti, kakor oni, zakaj: *kakoršno življenje takšna smert.*

Smertna bolezen od l. 1851, od ktere smo že govorili, je poderla njih poprej takó terdno zdravje in prvo želo njih prerane smerti jim v oserčje zasadila. Drobovina je po tisti bolezni tako oslabela, da je neki umetni zdravitelj že takrat rekel, da k večemu še 10 let jim bo življenje zderžati zamogla. In res od leta do leta bolj pogosto in bolj nevarno so se ponavljale hude bolečine v drobovini. Veliko in pogosto so terpeli, pa nikdar toževali; ali na njih licu smo lahko brali, koliko so na skrivnem prestati morali.

Ko so mesca Junia l. 1862 iz Rima prišli, so šli za nekoliko dni na Slatino, tamkaj nekoliko svoje zdravje uterdit za težavno obiskovanje gorate Laške dekanije, na ktero so se mislili podati. Pa ravno tisto noč, preden so menili drugo jutro pot nastopiti, jih je stara bolezen zopet hudo napadla. Zjutraj so bili vsi blede in prepadeni in vse se je balo za njih življenje in jih prosilo, da naj to težavno pot preložijo. Ali po zgledu Kristusovem pridravljeni tudi življenje dati za svoje ovčiče niso poraj-

tali ne bolečin ne nevarnosti, ampak so serčno in pogumno pot nastopili. Že na prvo faro k sv. Rupertu so se morali po silno slabih goratih stezah peljati, vse druge fare so peš obhodili in akoravno jih je bolezen trikrat v posteljo posilila, vendar niso odjenjali, dokler ni bilo težavno delo končano.

Le malo dni so si potem doma počili, zakaj že 14. Septembra so se zopet na Slatino podali in duhovske vaje s svojimi duhovni obhajali. Na videz zdravi so od jutra do večera vse pobožne vaje z nami opravljali in vsak den tudi govorico imeli. Vidili smo, kako živo jim je smert že pred očmi stala in kako prepričani so bili, da njih ura je blizo. Takole so začeli: „Solnce mojega življenja in mnogih zmed vas se je nagnilo, občutim, da moje bivanje med vami ne bo več dolgo terpelo; skoraj bo Gospod vinograda svoji hišnji, *smerti* namreč zapovedal, da nas na odgovor pokliče. — Zato je zadnji čas, da se po vinogradu ozremo, ki je naši skerbi izročen, da kar smo zamudili, nadomestimo, kar smo pregrešili, popravimo, preden nam hišni oče vinograd odvzame in drugim delavcem izroči, ki mu bodo boljši sad prinesli. Vse je ležeče na *zvestobi* našega stana. Kaj namreč bi nas na smertni postelji zamoglo bolj tolažiti, kakor zavest zvestobe v poklicu — oj da bi nas le ne ukanila! — in kaj bi nam zamoglo smert bolj poslajšati, kakor klic Gospodovi: „Blagor tebi dobri in zvesti hlapec! pojdi v veselje svojega Gospoda.“

Tako so govorili ves čas resno in preganljivo, bolj so bile njih misli že v večnosti, kakor na svetu. Na koncu duhovskih vaj so še *tri* očenaše v *treh* jezikih molili, da bi nam pokazali, kako pri Bogu ni razločka

jezikov, in da smo vsi med seboj bratje in sestre v Kristusu, bodimo si Memci ali Slovenci. *Pervi* očenas so molili po *latinsko* v zahvalo za vse prejete gnade; — *drugega* so molili po *nemško* za vse nepričujoče brate; — *tretjega* so molili po *slovensko* za tistega zmed nas, ki bo prvi umerl. Oj pač gotovo nihče ni mislil, ne mi, ne oni, da preden bo tjeđen obtekel, bo zasluženje tega očenaša ravno njih duša že potrebovala!

Duhovske vaje so končale v petek. V saboto so šli še na božjo pot k Materi božji na Ptujski gori. Na večer so se peljali v Kostivnico, kjer so za nedeljo posvečenje podružne cerkve sv. Rozalije napovedali. Pri večerji so bili nenavddno veseli in šaljivi in čez navado dolgo so med duhovni posedeli, oj vsaj je bilo, brez da so na to mislili, poslednjokrat! V nedeljo večer so domu prišli, v pondeljek popolden so se šli s predstojniki semeniša sprehajati do svoje gorice blizo mesta, kjer so bili sicer veseli, vendar le celo malo so zavžili, tako da se nam je dozdevalo, da se dobro ne počutijo. — V torek popoldne, brez da bi bili kaj potožili ali komu le besedico povedali, so se v posteljo vlegli. K sreči se permeri, da ima ravno eden njih nradnikov nekaj pri njih opraviti, kateri kar odreveni, ko jih v postelji zagleda in v hudih bolečinah ječati zasliši. Zopet jih je njih stara bolezen napadla in smert koso na korenino njih življenja nastavila. Vedno hujše in hujše prihaja in noč je bila polna hudih bolečin. Proti jutru je nekoliko preleglo.

V sredo zjutraj ob petih pošljejo po svojega spovednika. Ko on k njih postelji stopi, in kako se počutijo, vpraša, so zamogli le s britkim ječanjem odgovoriti: „Ali je že mertud v drobovini nastopil ali pa bo. Želim

spoved opraviti, da zamorete brez skerbi biti vi in jaz.“ Do osme ure so bili potem sami v molitvi. Ko proti osmi stolni farmešter sv. rešnje Telo prinesejo, katero so vsi korarje s lučmi v rokah spremljali, se vzdignjejo škof pri vseh bolečinah iz postelje, si sami talar oblečejo in na tla pokleknejo z povzdignjenimi rokami, da bi v vsi ponižnosti svojega nebeškega Gospoda prejeli. Potem se zopet sami slečejo in vležejo, odgovarjajo pobožno pri litanijah pred poslednjim oljem, kakor tudi pri mazilenji in prejmejo tudi papeževi žegen.

Do poldne so bili še precej mirni, ali ročno popoldne se jim jame hujšati in ko ob treh spovednik zopet k postelji stopi, rečejo vsi vdani v voljo božjo po latinsko: „Orate pro me, videtur esse ultima hora;“ to se pravi: Molite za mene, zdi se mi, da je poslednja ura. — Proti petim stopita dva brata in grofa Brandis k postelji. Pri slovesu reče starejši: „Zaupam da Vašo milost jutre že terdnejih najdem.“ Na to škof resno odgovorijo: „Škof néma kaj dobrega na tem svetu.“ In ko mlajši grof pristavi: „Pa škofija jih potrebuje, če tudi sami umreti želijo, rečejo ponižno: „Vsaj na enem človeku ni ležeče.“

Znamnja so se prikazale, da se smert odverniti več ne da. Njih posebni prijatelj, častni korar Marko Glazer jih prosi, da bi smel čez noč pri njih ostati; ali niso mu dovolili, ter rekli, da bojo sicer umerli, vendar to noč še menda ne, da ga tedej še viditi upajo. Tudi korarje in druge duhovne so prosili, da naj se k počitku podajo, le ko jih spovednik prosi, da bi smel ostati, so molčali in takó dovolili. Od šeste do sedme ure je bila v stolni cerkvi za nje molitevna ura. Spovednik jim pove to, kar jih je močno potolažilo. Zdaj kakor celi den so imeli

naj rajši svoje oči obrnjene na podobo žalostne Matere božje nad posteljo, kakor je bilo že govorjenje. Po molitveni uri stopi še nekoliko duhovnov k postelji, ktere so posebno ljubili. Prijazno jih pogledajo in poslednjokrat ljubeznjivo se nasmejajo, po slovensko rekoč: „*Ste po slovo prišli?*“ Potem so zopet omolknili. O poli devetih reče zdravitelj, ko žilo potipa: Smert je blizo. Spovednik pristopi in jih vpraša, ali bi jim bilo ljubo, da bi jim kaj molili? Na to odgovorijo: „Da“. Zdjaci pokleknejo okoli postelje vsi korarji in še drugi duhovni in vsa družina. Začnemo naj poprej moliti Lavretanske litanije. Enčas še zastopno odgovarjajo: „Ora pro nobis“, to je: „Prosi za nas“. Na enkrat izostane odgovor, in zdravitelj nam pošepeta: da umirajo. Začnemo urno molitve za umirajoče, ali preden smo jih še dokončali, so mirno in sladko že svojo dušo izdihnili v roke svojega Stvarnika.

Glasen jok in prebitko žalovanje napolni zdaj vso dvorano; vse se gujete k postelji, da bi vsi še enkrat tiste roke poljubili, ktere so jih tolikokrat blagoslovile; stolni proš pa so pristopili, da bi jim — že tretjemu škofu — rahlo oči zatisnili. In kaj tolažljivo je opomnil njih strežej: „Umerli so ravno tisti čas, ko so vsak den s svojo družino večerno molitvo opravljali.“

Veličasten je bil njih *pervi vhod* v stolno cerkvo, pa še veličastniši je bil njih *poslednji izhod*. Ljudstva natlačene so bile vse ulice, po kterih je sprevod šel. Nad 200 mešnikov iz domače in iz ptujih škofij je spremljalo preblagega očeta; ali še velikoveč jih je obžalovalo, da zavolj nedeljskih opravil od doma mogli niso; pokop je bil namreč v soboto. V našo tolažbo so prišli tudi trije sosedni škofje: Kerški, Graški in Ljubljanski k pogrebu.

Sprevod vodili in mertvaško mešo peli so Graški škof, mertvaško govorico (v „Zgodnji Danici“ l. 1862 natisnjeno) pa so govorili stolni dekan, naš sedanji milostljivi knez in škof Jakob Maksimilian. Ker so hotli po oporoki na pokopališu tiste fare ležati, kjer bodo umerli, so jim v naglici v mali kapelici mestnega pokopališa rako napravili, pri kateri so jim pevci *nemške* pevske družbe in pevci *slovenske* čitavnice v lepi bratovski slogi poslednjo slovo peli.

Ako Kristus pravi: „*Bodite pripravljene, zakaj ne veste ne ure ne dneva*“, (Mat. 25, 13.) se bomo zdaj prepričali, da so pokojni škof tudi to povelje Kristusovo zvesto dopolnili. Že dolgo poprej, ko je Gospod zaklical „*To noč bojo tvojo dušo od tebe tirjali*“, (Luk. 12, 20), so vse časno lepo vravnali. Ko so namreč njih oporoko odpečatili, so našli, da je bila spisana 26. Novembra 1861, tedaj ravno njih *poslednji rojstni den*, kterege so vselej, kakor smo slišali, posebno za svojo dušno zveličanje ober-nili. Svoj poslednji rojstni den pa so po tem takem, gotovo od Boga posebno razsvitleni, s tim gotovim prepričanjem obhajali, da *poslednjo leto* svojega življenja nastopijo. Tudi oporoka jih razodeva pravega moža božjega, zato jo tukaj pristavimo.

Oporoka.

„Od mene Antona Martina Slomšeka, kneza in škofa Lavantiskega, po dobrem premiselku pri zdravi moči in po prosti volji narejena in z lastno roko pisana, da naj se po moji smerti moja mala zapuščina takole oberne:

§. 1. Svojo neumerjočo dušo izročam Bogu in pobožnemu spominu svojih prijateljev in svojih ovčic — svoje umerljivo telo pa materi — zemlji, ter naravnost zapovedam, da naj se moje telo v priprosto trugo iz nepolitiranega mehkega lesa položi in na pokopališi tiste fare pokople, kjer bom umerl.

§. 2. Svojo zapuščino, obstoječo iz nekterih dragocenost, polišja, nepremakljivega in premakljivega blaga, tudi cerkvenega oblačila in knjig zapuščam svojemu pravnemu nasledniku v škofijstvu, ter ga postavljam poglavitnega dediča, ker vse, kar gleštam, od škofijstva imam, in da nadomestim škodo, ki jo je utegnulo Lavantinsko škofijstvo, ki po primeri le slabe dohodke ima, po preselitvi škofovskega sedeža v Marburg na dohodkih terpeti.

§. 3. Potem ko se bo vse poravnalo, kar ima kdo po pravici iz moje zapuščine tirjati, naj se izplačajo naslednji sporočki:

1—3. So sporočki za otroke treh sester, ki znesejo 2500 gl. „Druga moja kervna žlahtna je že pri mojem življenji obdarovana bila.“

4. Zavodu za uboge v šent-Andreji na Koroškem, kjer je bil poprej sedež Lavantinskega škofijstva, sporočam 2000 gl., da se kupi hiša za uboge. Dokler se ne kupi, naj se obresti te istine ženam (to je družbi žen) v šent-Andreji v podporo ubogih izročé, brez da bi morale od tega rajtengo dajati.

5. Ubogim tiste fare, kjer bom umerl in pokopan, izročam kakor temeljno istino 1000 gl. Pričujočim ubožcem pa naj se na den mojega pogreba razdeli 300 gl.

6. V zboljšanje zavoda za onemoglo škofovo družino sporočam 2000 gl.

7. Moji družini ob času moje smerti, od oskerbnika do poslednje dekle, naj se iz moje zapuščine razun zaostalega zaslužka, in sicer onim, ki še niso pet let v moji službi, celo letno plačilo, onim pa, ki mi že čez pet let služijo, dvojno letno plačilo izplača.

8. Svojemu domačemu gospod kaplanu ob času moje smerti sporočam 500 gold., in uro, katero naj si sam iz moje zapuščine izbere; tistemu mešniku pa, kateri mi bo ob smertni uri na strani stal, odločim za slovo tudi uro in meni lastni križ s svetinjami.

9. Svojemu strežaju sporočam razun zgoraj št. 7 njemu odločenega sporočka za čas moje lahko da hude bolezni za postrežbo 5 gl. na den; mi strežeta pa dva, gre drugemu enako povračilo, ravno toliko pa tudi hišni ali kuharici tiste hiše, kjer bom bolen ležal ali umerl. Mojo pertnino in obleko, razun škofovskih oblačil, naj razdeli stolni farmešter v Marburgi po svoji volji.

10. Slednjič sporočam gospejski družbi v Marburgu 1000 gl. in družbi rokodeljskih pomočnikov 500 gl., ako te družbi za čas moje smerti še obstojite.

§. 4. Vsi postavni davki teh sporočkov naj se poravnajo iz moje zapuščine in sporočki naj se brez prikratenja izplačajo.

§. 5. Izpeljavca oporoke imenujem zbor prečastitega stolnega kapitola v Marburgu, ter ga prosim, naj poškerbi, da se škofijstveni inventar in moja zapuščina mojemu nasledniku čisto in popolnoma izroči; zato mu pa sporočam 2000 gl.

z namenom, da korarske hiše z obresti te istine v dobrem stanu ohrani, in škofijstvu ohranitev teh poslopij nobenih večih stroškov ne dela.

Oče luči pa, od kterega vsak dober dar pride, naj poterdi to moje poslednje sporočilo, naj blagoslovi mojega naslednika in vso ljubo Lavantinsko škofijo, meni pa naj dodeli naj viši in poslednjo milost, da bi zamogel tej škofii pred njegovim tronom s svojo priprošnjo koristen biti. Amen!

V Marburgu 26. Novembra 1861.

Anton Martin Slomšek l. r.,
knez in škof Lavantinski.“

Ako na vse okolišine pred smertjo in pri smerti pogledamo, ali ne najdemo lepo dopolnjenih besed Davidovih: „Dragocena v očeh Gospodovih je smert njegovih svetnikov? Si li zamore škof srečnejši smerti želeti, kakor je smert Antona Martina bila? *Poslednji rojstni den so oporoko pisali* polno duhovskih in telesnih dobrih del, — *poslednjo leto so romali v Rim* k grobu sv. apostolov, — *poslednji mesec so doveršili* toliko težavno *škofovsko obiskovanje*; — *poslednji teden so opravili duhovske vaje* in *božjo pot k Materi božji*, — *poslednji den so s toliko vdano* stjo v voljo božjo *sv. zakramente poželeli* in tako pobožno *prejeli*, — *noter do posledjih trenutkov so v molitvi zderžali* in z *zdihlejem k Marii*: „Prosi za nas!“ pot v večnost nastopili: zares, kateri mešnik, kateri škof bi si zamogel srečnejše smerti želeti? Glejte, tako *umerje pravični*, in zares dragocena v očeh Gospodovih je smert njegovih svetnikov.

Komej je bilo njih življenje tehtano na tehtnici božje pravice in kakor zaupamo, večnega povračila vredno spo-

znano, se je tudi tehtnica človeške sodbe v njih slavo nagibati začela. Le eden glas je bil: da so bili pošten, velikodušen mož, pobožen mešnik, neutrujen pastir, škof poln darežljive ljubezni.

Žalovalo je v nepopisljivi žalosti *duhovstvo cele škofije*. Starsi duhovni so zgubili naj častitljivejšega součenca — duhovni srednje starosti svojega ljubljenskega učitelja in voditelja, mlajši duhovni pa svojega duhovskega očeta, vsi pa naj boljšega prijatelja, svitli zgled naj lepših mešniških čednost. Ravno so jim hotli vidno znamenje svoje ljubezni dati. Omislili so za njih 62. rojstni den prelepo škofovsko palico, ki je čisto iz srebra in bogato pozlačena in tehta 305 lotov in velja 1330 gl. Zgoraj v sločini je Marija, nebeška kraljica z malim Ježuškom v naročji, spodaj pa pod gotiškimi baldahini štiri svetniki: sv. *Anton* in *Martin*, patrona pokojnega škofa, sv. *Andrej* potron škofije in sv. *Joanez kerstnik* patron stolne cerkve. Okoli znožnja pa je napis: „Antonu Martinu, knezu in škofu Lavantinskemu, pastirju čuječemu škofijsko duhovstvo v spomin globokega počesenja in hvaležnega erca. 1862.“ Tode že so v grobu počivali, ko je palica došla in rano našega serca le še hujše obnovila. „Ta palica,“ je pisal nekdo v Danico (št. 1. 1863.) „služi enako v slavo pokojnega kneza, kakor v čast njih duhovstva, ki jih je tako ljubilo, da jih bolj ljubiti ni moglo. Ostala bo vse čase naj dražji kinč naše stolne cerkve, naj glasnejši priča *zlate dobe*, ki jo je naša škofija pod vodstvom *Antona Martina* imela.

Žalovala in v brezštevilnih solzah se je solzila *zapušena čeda Lavantinska*, koja je bila škofu z vso dušo in s celim srcem vdana. Ko so pridgarji njih smert

oznanili, se je začel v nekterih cerkvah tak glasen jok in tako žalovanje, da so pridgarje med govorom prenehali morali. Še zdaj, ako se na takih krajih, kjer so jih ljudje bolj poznali in večkrat vidili, njih ime v pridigi le imenuje, se zdajci ljudje po cerkvi razsolzijo. Tudi bratovšina sv. Cirila in Metoda se je, kakor draga zapuščina pokojnega škofa, še le po njih smerti ljudem prav priljubila in razširjati začela. Zdelo se je ljudem, da so bližej tistemu, kterega so zgubili, ako v bratovšino stopijo.

Žaloval je *ves narod slovenski*, kteremu so bili *voditelj naj modrejši*, — *branitelj naj pogumniši*, — *pisatelj naj glasovitneji*. Po vsih slovenskih časnikih se je razlegal glas žalosti, prepevala njih slava. Slovenske čitavnice v Marburgu, Celji in v Ljubljani so napravile njim v čast slovesne besede, in pri natlačenih prostorih so poslušali družbani slavo njih del in njih življenja z milim počesjenjem, tako da se je mnogo oko solzilo. Prav primerno si je izvolila Marburška čitavnica za tisti večer lepo pesem: „Preljubo veselje oj kje si doma,“ ktero so oni kakor špiritual zložili, in v kateri duša povsod po svetu veselja išče, pa ga nikjer ne najde, dokler poslednjič svoje oči proti nebesom oberne in poje: „Le tamkaj je pravo veselje doma.“

Žalovala je za njimi *avstrijska naša domovina*, ktere zagovornik in branitelj z močjo besede in djanja so bili v naj viharjših časih. Predsednik deželnega Graškega zbora je rekel: „Bili so mož na duhu mogočni, kateri so gorko serce imeli za narod in si vedno prizadevali, med njim širiti omiko in pobožnost.“ Bečki časopis „Vaterland“ pa imenuje njih „delavnost tako, ktera ne

kar po imenu na delavnost opostolov spominja.“ Dalje pravi: „Bili so škof v duhu apostolov, zvest podložnik svojega cesarja, prijatelj svojih duhonov, oče svojih ovčic.“

Žalovali so za njimi *vsí sosedni škofje in njih duhovni*, kateri so jih med naj perve škofe naše dobe šteli. Neki nadškof jih imenujejo „zvestega, gorečega in neutrudenega pastirja“ in želijo škofii naslednika, ki bi bil „mož enake gorečnosti in enako čiste volje.“ Drugi škof imenujejo njih smert „zgubo veliko za katoliško cerkvo.“ Tretji škof pišejo „da jih še ni lahko kedaj ktera novica tako pretresila, kakor žalostni glas njih smerti.“ Dalje pravijo: „Le malokdaj sem bil tako srečen z njimi skupaj priti, pa kadarkoli se je zgodilo, sem od njih slovo vzela z globokejšim počesanjem in terdno prepričan, da ima Lavantinska škofija višega pastirja, kateri je poln apostoljskega duha. To je spričevala njih globoka učnost, njih resnoba in pobožnost, njih neutrudena delavnost in milota, kateri se tudi nehoté vsako serce uklone. Lahko si mislim, koliko nád za osiroteno škofijo je z njimi vred pokopanih.“ — Neki korar sosednje škofije pa piše: „Vaš velik in svet škof, apostol Slovencev, naše veselje in naša ljubezen so tedaj umerli, da bi prejeli zasluženo plačilo! Kar je nekđaj rekel velik papež Benedikt XIV. o smerti zveličanega Lenarta (a porto M.), to tolaži tudi nas: „„Veliko smo zgubili, pa mogočnega priprošnika pri Bogu pridobili.““ To so bile moje misli, pa tudi mnogih drugih duhovnov, ko smo pervokrat po smerti pri sv. meši za nje molili: Škof ne potrebujejo naših molitev, pa *mi* potrebujemo njih prošinj. Dva lista, ki so mi jih to poletje pisali in ktera zdaj kakor dve svetinji shranjujem, so sklenili z besedami: „„*Pridite v Marburg, preden umer-*

jém.““ Zguba je za cerkvo je za Slovence nenaměstljiva. Anton Martin so bili eden naj večih škofov našega cesarstva — to je naše prepričanje.“

Žalovala pa je pred vsim *Solnograška nadškofovska cerkva, duhovna mati* naše škofije, ktera jih je pred 17 letmi s pastirsko palico poslala, da bi njeno hčerko, Lavantinsko škofijo vodili in vladali. Ravno v tisti uri ko so nadškof našega sedanjega kneza in škofa posvečevali, so tudi pokojnega kneza z serčnim omilovanjem v misel vzeli in med drugim rekli: „Zguba za Lavantinsko škofijo je čez vse britka, ker je tako izverstnega pastirja zgubila — in ta zguba, kdo bi si bil mislil, da je tako blizo! . . . Nam tedaj ne ostane drugega, kakor presladki spomin tega moža in hvaležno serce za vse dobrote, ktere je skazal svojemu duhovstvu in ljudstvu, pa tudi za prelepi zgled čednosti, kterega je nam, svojim bratom dajal, dokler je živel. Ne mogel bi se pa njegovemu spominu bolj hvaležnega skazati, kakor ako bi mi bilo mogoče najti moža, dediča nja apostoljske gorečnosti in njegovih čednost, kterega bi na njegovo mesto in nja sedež postavil, da bi tolažil žalostno ljudstvo in hodivši po stopinjah prednikovih v pravem cerkvenem duhu apostoljsko službo opravljal.“

Ako se pa čast in slava Antona Martina glasi od škofije do škofije in od dežele do dežele, ali ne bomo tudi mi iz celega serca Bogu čast in hvalo dajali, da nam jih je ako le tudi za malo let podaril? Ali ne bomo spoznali svoje svete dolžnosti, da njih nauke zvesto ohranimo, njih dela pogumno nadaljujemo, njih lepe zglede pa posnemamo?

Naj bo in ostane tedaj spomin *pervega kneza in škofa Marburškega*, — kateri so kakor naš božji Učitelj, „*dobrote delivši med nami hodili*“ — blagoslovljen v tem mestu za vselej! — Naj prebiva njih duh nad našo škofijo na veke, kateri so vse, kar so bili in imeli, darovali! — Naj sveti vse čase zvezda njih čednost pastirjem in ovčicam po stezi zveličanja in naj jih ogreva in nadušuje za enake dela v čast božjo in duš zveličanje! — Naj bodo pa tudi oni, kakor so si v oporoki želeli, priprošnik našega ljudstva pred božjim tronom in kar so nar raje delali na zemlji, naj nadaljujejo tudi v nebesih ter prosijo: da božji blagoslov vselej čez nas pride in pri nas ostane!

1864

Journal

v

1864

Journal

